

A DEBRECENI ORVOSKÉPZÉS NAGY ALAKJAI
8. füzet

Dr. Varga Emil

Went István
az iskolateremtő mester
(1899-1963)

A debreceni orvostudomány nagy alakjai
8. füzet

Dr. Varga Emil

Went István

az iskolateremtő mester

(1899-1963)

Debreceni Orvostudományi Egyetem

1995

Lektorálta:

Dr. Went Erzsébet

Kiadja: A Debreceni Orvostudományi Egyetem Rektori Hivatala

Fedélterv, tipográfia: *Magulya László, DOTE Oktatásfejlesztési Központ*

Nyomdai munka: *PRINT Plusz B.T. Debrecen*

Példányszám: 300

Előszó

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy útjára bocsáthatom sorozatunk új kötetét, mely Went István akadémikusnak, az Élettani Intézet volt igazgató-tanárának, a debreceni tudományosság meghatározó személyiségének állít emléket. Külön öröm, hogy az értékes, kultúrtörténeti jelentőségű biográfiát Went professzor tanítványa, **Dr. Varga Emil** készítette el, aki mind személyes tapasztalatait, mind pedig a kortárs kutató tárgyilagos véleményét felhasználva mutatja be az iskolateremtő mester életét, munkásságát.

Went professzor embert próbáló, nehéz történelmi korban gyűjtött tehetséges tanítványokat maga köré, teremtett szellemi központot, tudományos iskolát. Különös kihívás számomra, hogy az Élettani Intézet igazgatójaként gyorsan változó, modern korunkban, újfajta nehézségek között kaptam lehetőséget elődeim munkáját folytatni, megőrizni azt az alkotó légkört, tudományos műhelyt, melyet ők alakítottak ki.

Ebben a munkában volt kiemelkedő szerepe Went professzornak. Emlékének méltó, hivatalos megőrkítése, hogy a Debreceni Orvostudományi Egyetem legnagyobb tudományos kitüntetését róla nevezték el. E kötetben pedig Varga professzor a kortárs hitelességével mutatja be példamutató életpályáját, emberi és szakmai nagyságát. Az utódok nevében köszönettel tartozunk érte.

Debrecen, 1995. április 24.

Dr. Kovács László
egyetemi tanár
tudományos rektorhelyettes

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work done during the year. It is followed by a detailed account of the various projects and schemes undertaken, and a summary of the results achieved. The report concludes with a list of recommendations for the future.

The second part of the report deals with the financial statement of the organization for the year. It shows the income and expenditure, and the balance sheet at the end of the year. It also includes a statement of the assets and liabilities of the organization. The financial statement is followed by a list of the names and addresses of the donors and subscribers to the organization.

The Report of the
 Committee on
 the State of the
 Union, 1901

Printed and Sold by the Government Printer, Ottawa, 1901.

Bevezető

A mikor - évekkkel ezelőtt - rektor úr megtisztelő felkérését megkaptam, tisztában voltam vele, hogy körülményeim nagyon kedvezőtlenek. Ugyanakkor Mesterem iránti tiszteletből kötelességemnek tartottam a feladat elvállalását. A megoldás módját keresve jutott eszembe egy Mikszáth novella. Nevezetesen Mikszáth Kálmán írta le egy novellájában, hogy amikor a Jókai életrajzával elkészült, vagy tizennégy példányt a keféből szétküldött különböző celebritásoknak, Jókai barátainak, családtagoknak, s nagy érdeklődéssel várta megjegyzéseiket. A válaszokat egybegyűjtve kezdte azokat feldolgozni, s a végére érve döbbsent rá, hogy bár mindenki elismeréssel adózott művének, a megjegyzések feldolgozása után jóformán semmi sem maradt az eredeti kéziratból. (lásd Mikszáth Kálmán: A "Tökéletes könyv").

Ha a magyar irodalom egyik büszkesége így járt, szerzőnek ezt az utat semmiként nem volt tanácsos követni. Az előbb említett kényszerítő körülményekre tekintettel szerző a fenti eljárás fordítottját alkalmazta. Éveken át ismételten újra és újra beszélgettünk Mesterünk tiszteletreméltó egyéniségéről, tudományos eredményeiről, példamutató oktató-nevelő munkájáról, s ezeket összegezve állítottam össze a többség véleménye alapján e biográfia anyagát.

Varga Emil

Went István professzor 1899-ben született Aradon. Két testvére közül öccse szintén az orvosi hivatást választotta, így együtt végeztek a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen, majd fivére a Debreceni Orvostudományi Egyetem I. sz. Belklinikájának docense lett. Másik fivére Aradon élt, de jó testvéri kapcsolatukat mindvégig megtartották.

Went professzor iskolai tanulmányait Aradon, Nagyszebenben és Temesváron végezte. Ezek közül Nagyszeben kiemelkedően fontos, mivel központja volt a szász irodalomnak és tudománynak. Az itt eltöltött évek alatt tanult meg anyanyelvi szinten németül. Stílust és jó iskolát jelentett a családban az anyai részről hozott igen gazdag szamosháti nyelvjárás, mely köztudomásúan a legtisztább magyar dialektus. Mindez visszatükröződött az általa írt cikkekben, tankönyvekben és előadásokban. A szülőváros, Arad szelleme és történelmi múltja végigkísérte életében.

A temesvári kegyesrendi főgimnáziumban érettségizett 1917-ben. Érettségi után katonai szolgálatra vonult be. 12 hónapi frontszolgálat után mint tartalékos zászlós szerelt le 1918 novemberében. Ezután a budapesti egyetem orvosi karára iratkozott be. Ugyanott avatták orvosdoktorrá 1923-ban.

Mint negyedéves orvostanhallgató 1921-ben a budapesti egyetem Bakteriológiai és Általános Kórtani Intézetébe nyert felvételt. Az intézet tagja maradt - Preisz Hugó professzor asszisztenseként - 11 éven keresztül. A tehetséges fiatalember már 3 évvel orvosdoktorrá történt avatása után magyar állami ösztöndíjat kapott, melynek segítségével a párizsi egyetem kóréletteni intézetében dolgozott Labbé tanár irányításával. Itt a szérumfehérjékkel és lipidanyagcserével foglalkozott. Az aktív és eredményes kutatómunka mellett a Párizsi Magyar Egyesület felkérte, hogy az Egyesület Orvosi Rendelő Intézetének ellátására szervezzen meg egy bakteriológiai laboratóriumot és egyidejűleg mint a "Párizsi Magyar Egyesület Orvosa" vezesse azt. A párizsi tanulmányutat közvetlenül követően a Rockefeller Alapítvány ösztöndíját nyerte el. Ennek segítségével az Egyesült Államokban a Harvard School of Public Health Élettani Intézetében folytatta kutatásait: Drinker tanár munkatársaként keringés és légzésfiziológiai kérdésekkel foglalkozott. 1928-ban a Harvard Egyetemen "Research Fellow in Physiology" kinevezést nyert. 1930-31-ben ugyancsak a Rockefeller Alapítvány ösztöndíjával Angliában és Dániában dolgozott. A Carlsberg laboratóriumban Sørensen tanárral a fehérjék fizikális-kémiai tulajdonságait vizsgálta.

1930-ban a budapesti egyetemen "Válogatott fejezetek a kórélettan köréből" c. disszertációjával magántanári képesítést nyert.

Mint az elmondottakból kitűnik, 1926-31-ig gyakorlatilag folyamatosan nemzetközi élvonalba tartozó laboratóriumokban dolgozott. Tevékenysége és eredményei alapján szakmai körökben nemcsak ismertté, hanem elismertté vált. Ezzel magyarázható, hogy fiatalon, 2 évvel a magántanári habilitáció után, tehát 33 éves korában a debreceni Tisza István Tudomány Egyetem nyilvános rk. majd nyilvános rendes tanárává nevezték ki és megbízták az Élettani és Általános Kórtani Intézet vezetésével.

Mint ismeretes, az Élettani és Általános Kórtani Intézet alapítója és első vezetője Verzár Frigyes professzor volt, akit 1930-ban a bázeli egyetem élettani intézetének a vezetésére kértek fel s ő a meghívást elfogadta. Verzár Frigyes vitathatatlanul jó iskolát nevelt, de tanítványainak egy része követte őt Bázélbe, mások eltávoztak az intézetből s az ottmaradók közül az illetékes fórumok senkit sem tartottak alkalmasnak arra, hogy Verzár professzor örökébe lépjen. Ilyen okok miatt Verzár professzor távozását két éves interregnum követte, mely érthető módon törést jelentett az addig elismerésre méltóan fejlődő Intézet életében.

Az energikus fiatal professzor rövidesen új iskolát alapított. A Preisz intézetből magával hozta az akkor szigorló évét végző Lissák Kálmánt, s új tudományos profilt alakítottak ki.

Első témaköre korábbi tudományos eredményein alapult. 1922-25-ben végzett kutatásai bizonyították, hogy az in vitro különböző formában megnyilvánuló immunológiai jelenségeket a plazmafehérjék azonos félesége idézi elő. Az azonos "immunfehérje" által létrehozott hatás milyensége a reakció elegyben megadott feltételektől függ. E munkáival legelsőik között foglalt állást az immunanyagok unitarizmusa mellett. Ennek az álláspontnak a helyességét a következő évek kutatásai teljes mértékben igazolták.

1932-től az anaphylaxiás shock mechanizmusát kutatta és ezen a téren is elvi jelentőségű megfigyeléseket tett. Elsőként mutatott rá arra, hogy egyes szervek anaphylaxiás reakciója alatt a szövetekből nem hisztaminszerű, hanem cholinszerű anyagok szabadulnak fel. Ezt a megfigyelését, mely ellenében állt az anaphylaxiás manifesztációk akkoriban általánosan elfogadott hisztaminelméletével, az utánvizsgálatok mindenben megerősítették.

Munkásságának egy további, több éves periódusában akkori tanársegédjével, Kesztyűs Lóránddal együtt sikerült előállítania a thyroxin, adrenalin és hisztamin fehérje vegyületeit. E mesterséges komplexumok kísérletes vizsgálata kapcsán megállapította, hogy azok immunizálási kísérletekben chemospecifikus antigénként viselkednek, olyan értelemben, hogy a keletkezett ellenanyagok specifitását a fehérjéhez kapcsolt gyök határozza meg. Elvi jelentőségű és a kísérletes terápia szempontjából is új irányt mutató megállapítása, hogy az ilyen ellenanyagok nemcsak serologailag reagálnak chemospecifikus antigéneikkel, hanem ugyanekkor a specifikus gyökként szereplő hatóanyagot immunokémiai úton megkötni és annak biológiai hatásait semlegesíteni képesek. A hisztamin mesterséges fehérjevegyületének (p-aminobenzol-hisztamin-azoprotein) ingerére állatkísérletekben chemospecifikus antitestek termelődtek, amelyek a hisztamin-hatást közömbösítették. Ez a megfigyelés vetette fel a vegyület antiallergicumként való alkalmazásának lehetőségét. A hisztamin-azo-fehérjét később (1966) gyógyszerként, Antallerg néven bevezették, miután a több ezer betegen végzett klinikai vizsgálatok azt bizonyították, hogy ez az allergiás eredetű bel-, bőr- és idegbetegségek gyógykezelésére sikerrel alkalmazható. Ez egyszersmind az első példáját jelenti a mesterséges chemospecifikus komplex antigének gyógyszerként való alkalmazásának.

Az Intézet új tudományos profilját meghatározó kutatómunka tehetőséges fiatal munkatársakat vonzott az Intézetbe. Említettem már Lissák Kálmánt, aki szigorló orvosként járt Debrecenbe és maradt Went professzor munkatársa, majd mint szenior helyettese 1943-ig, amikor a pécsi Élettani Intézet vezetésével bízták meg. Ugyanezen években nyert felvételt az Intézetbe Kesztyűs Lóránd és Martin János, akik az előbb ismertetett kísérletes munkába kapcsolódtak be.

Amikor (1948-ban) a Debreceni Egyetemen az Élettani Intézettől a Kórélettani Intézet különvált, Went professzor kifejezetten az élettanra profilozta kutatómunkáját. Elsősorban az un. kémiai ellenreguláció mechanizmusát tanulmányozta, s eredményei alapján az életműködések szabályozásának egy új elvére mutatott rá. Kísérletekkel igazolta, hogy a biológiai hatóanyagok illetve mediátorok (hisztamin, acetil-kolin, adrenalin) ingerére a szövetekből antagonisztikusan ható szabályozó anyagok mobilizálódnak, melyek ellensúlyozzák a végrehajtó sejteket érő kémiai ingerek excessiv hatását. Kimutatta, hogy e működések szabályozásának szolgálatában álló ezen ellenregulatorikus kontroll ép idegi struktúrák jelenlétéhez van kötve. E kísérletek új megvilágításba helyezték a mediátor anyagok inverz hatásának és a denervált struktúrák túlérzékenységének kérdését is.

Az ellenreguláció tana mindenekelőtt endokrinológiai fogantatású elgondolás volt, mely koncepciójában a két világháború között még egységesen fejlődő fiziológia klasszikus szellemét tükrözte. Ez az egység az 50-es években - a Went-féle ellenregulációs tan évtizedében - még töretlennek hatott; a későbbi kutatások hatására dezintegrációnak adott helyet. Ennek ellenére Went eredeti elgondolásait, ha szószerinti megformulázásukban sok tekintetben túl is haladta őket az idő, a kutatás újabb irányzatai egyáltalán nem cáfolják meg. Ellenkezőleg: áttételes értelemben, mintegy a lényeg szerint értelmezve a fejleményeket, a modern kutatás nem hogy eltávolodott volna ezektől az elképzelésektől, hanem egyre szélesedő körben érvényesíti azokat. Elsősorban áll az értónus és a szív működés szabályozására, vagyis arra a területre, ahol az ellenreguláció tanát legintenzívebben vizsgálták Went és tanítványai. Természetesen, ahogy a kutatások kiteljesedtek, az "ellenszabályozás" különböző síkjai is differenciálódtak. Elsősorban három vonatkozást kell itt kiemelni: (1) A Dale-principium "megdőlését"; (2) A reflex-koncepció kiszélesedett értelmezését; (3) Az autokrin/parakrin szabályozás jelentőségének előtérbenyomulását a hagyományosabb endokrin reguláció mellett. Ezeket a szemléletbeli változásokat legkézenfekvőbb példákkal illusztrálni.

(1) A Dale-principium. Az "egy neuron, egyetlen transzmitter" sokáig rendíthetetlennek látszó elve már régóta helyt adott a multiplex mediációt valló felfogásnak, ahol a felszabaduló ko-transzmitterek akár egymás "funkcionális antagonistái" is lehetnek. Így például a noradrenalin + ATP - (illetve ennek hidrolízissel gyorsan kiépülő "metabolitja", az adenozin) egyrészt az effektor cardiocytán másrészt prejunkcionálisan, gátolja a katecholamin hatást. Avagy: a noradrenalin + NPY (neuropeptid Y) az effektoron éppúgy vasoconstrictor mint a katecholamin, de az efferens végkészülékre visszahatva a peptid már gátolja a noradrenalin felszabadulást, megteremtve ezáltal az idegi mediáció azonnali "ellenszabályozott" fékeződését.

(2) Reflex-koncepciók. Ha nem anatómiai szempontból vizsgáljuk az idegi reflexközpontok jelentőségét, hanem a szabályozáselmélet szemszögéből, akkor az értónus regulációjában a különböző szinteken záródó reflexívek valóságos hierarchiája bontakozik ki. Például az endotheliális-simaizom komplexus azáltal, hogy érzékelési-átkapcsolási (szenzoros-transzdukciós) elemet éppúgy tartalmaz, mint effektor elemet, funkcionálisan tökéletes reflexívnek tekinthető. Az endotheliális "szenzoros receptorra" ható áramlási nyíróerő ("shear stress") szinkron módon szabadít fel az endothélből egymással szembenálló ágenseket. így mindenekelőtt vasoconstrictor endothelint (ET-1-et) és vazorelaxáns EDRF-et (NO-t), melyek az ér simaizomzatot ellentett előjelű tónusváltoztatásra készíthetik. Ezen túl az ET-1 elsődleges felszabadulása tüstént NO képződést produkál. Az, ET-1 - a ma ismert legpotensebb "spasticus" (presszor) ágens - szisztémás adása először kisebb, átmeneti depresszor effektust indukál, ami azt jelenti, hogy az "ellenregulációs" válasz obligát kísérőjelensége a "regulációs" válasznak, sőt azt időben meg is előzi.

(3) Autokrin/parakrin rendszerek. A Went-féle ellenregulációs tan szerint az egymással antagonisztikusan ható ágensek közül legalább az egyik (pl. a mellékveséből származó adrenalin) az effektor rendszert vagy szervet a szisztémás keringésen át éri el. Ha azonban a szabályozó ágensek - (például a vasoaktív peptidek) - az effektor sejteket túlnyomóan vagy kizárólagosan lokális ágensként afficiálják, értelmét veszti az a kritika, mely a "fiziológiás" plazmaszint és a kísérletesen az érpályába juttatott valóban hatékony, az előbbinél többnyire jóval magasabb dózis inkongruenciájából táplálkozik. [A Went-féle kísérletekkel szemben is felhozták, hogy a bennük alkalmazott plazma adrenalin-szintek jóval magasabbak az "élettaninál"!]. Parakrin rendszereknél ez az érvelés irreleváns. Mert például az intrakardiális renin-angiotenzin szisztéma (RAS) "végterméke", a lokális, szöveti angiotenzin II a koszorúereken helyi érszűkületet éppúgy előidézhet, mint ahogyan működésbe léptetheti a lokális vazodilatátor "mikroszabályozás" mediátorait is. E szabályozás révén - fiziológiás viszonyok között - a mikrorégiók vérellátásának egészen finom kiegyenlítetttsége valósul meg. Úgy ítélnéljük meg, hogy éppen ebben van az "ellenreguláció" elsődleges "célja" a szervezetben: a minél tökéletesebben kiegyenlített egyensúlyi viszonyok beállításában és fenntartásában.

A röviden ismertetett eredmények egyik következményeként a nemzetközi tudományos élet számos prominens személyisége kereste fel az Élettani Intézetet. Teljesség igénye nélkül Went professzor vendége volt: Heubner, Trendelenburg, Butenant, Domagk, Bikov, Schwarz, Koštojanc.

A lelkes és intenzív kutatómunkával egyidejűleg Went professzor súlyt helyezett az oktató-nevelő munkára is. Ő maga elsősorban tankönyvírással kívánt az addig rossz jegyzetekkel küszködő hallgatóknak színvonalasabb felkészülési lehetőséget biztosítani. Legelső tankönyvként 1939-40-ben "Az általános kórtan vázlata" jelent meg. Ennek első kötetét (amely a mikrobiológiát is tartalmazta) Preisz Hugóval írták. A II. kötet idegrendszer kórtanáról szóló fejezet szerzője Sántha Kálmán professzor volt. Az új tankönyv példamutatóan jó didaktikai érzékkel írt műnek bizonyult, s évtizedeken keresztül ebből tanultak a másik 3 magyar egyetem orvostanhallgatói is.

A tankönyvírói tevékenység következő eseménye az "Élettan" tankönyv megjelenése volt. A könyv 1946 októberében került kiadásra és talán még nagyobb sikert aratott, mint az előző. A mű II. átdolgozott kiadása 1958-ban került az orvostanhallgatók kezébe, de már a következő évben felkérték Went professzort a III. kiadás elkészítésére. Könyvei ily módon közel 3 évtizeden át adtak jelentős segítséget az egész ország orvostanhallgatóinak.

Went professzor életrajzírói szinte kivétel nélkül kihangsúlyozzák heroikus munkabíráását. Mi, akik abban a szerencsés helyzetben voltunk, hogy közvetlen közletről láthattuk munkáját, tudjuk, hogy az valóban impresszionáló volt. Szombaton délután vagy vasárnap délelőtt ugyanolyan rendszeresen dolgozott, mint a hét többi napjain. Hallgató koromból emlékszem, hogy délelőtt 9-10-ig élettani, és délben 12-13-ig kórtani előadás volt hétfőtől péntekig mindennap. Went professzor ezt a napi 2 óra előadást rendszerint maga tartotta, és kitűnő didaktikai érzékkel felépített magas színvonalú előadásait a hallgatók nagy érdeklődéssel követték. A tanterem mindig tele volt, bár katalógusokat nem szeretett olvasni. Ilyen adatok ismeretében válik érthetővé, hogy Went professzor externista hallgatók segítségével akkor is biztosítani tudta az oktató munka színvonalát, amikor az egyes szaktárgyak kiváltak. Például az élettanból a biokémia, a kórélettanból a mikrobiológia. Így amikor a kórélettan hivatalos elválasztása már megtörtént, de az új épület még nem készült el, valamint a biokémia tanszék sem alakult meg, azokban az években Went professzor irányításával 5 tárgy elméleti és gyakorlati oktatása folyt az Intézetben. E rendkívüli terhet jelentő feladatok megoldásához valóban olyan vezetőre volt szükség, aki kivételes munkabíráásával is példát tudott mutatni.

Mint említettem, Went professzort 33 éves korában, 1932-ben nevezték ki egyetemi tanárrá és bízták meg az Élettani és Általános Kórtani Intézet vezetésével. Az előzőekben megkíséreltem vázolni azt a rendkívül aktív vezetői tevékenységet, mely a tudományos és oktató-nevelő munka valamennyi területén jellemezte Őt. Ezért látszik külön is említésre méltónak, hogy egy évtized elteltével munkatársai és tisztelői szükségét érezték, hogy a 10 év eredményeit összefoglalják, áttekintsék és dokumentálják. E cél érdekében a Tisza István Tudományos Társaság több mint 500 oldalas külön kötetet jelentetett meg. A könyv első részében az Intézet 10 tagja írt összefoglaló ismertetésekkel arról a 18 nagy témakörrel, mely az Intézetet az utóbbi 10 évben foglalkoztatta. A keresztmetszeten kívül a könyv második része 17 önálló dolgozatot tartalmazott, amelyek a Went professzor irányításával elért legújabb eredményeket ismertették.

A jubileumi kötet átadása ünnepélyes körülmények között történt a Tisza István Társaság tudományos ülésén. A jubiláló professzor köszöntésekor jelentették be, hogy röviddel azelőtt a berlini Élettani Társaság tudományos eredményeinek elismeréséül Went professzort tiszteletbeli tagjává választotta. Ugyancsak nem tekinthető véletlennek, hogy a Tisza István Tudomány Egyetem orvoskari dékánjává az 1942-43 tanévre Went professzort választották meg. Ennek a rendkívül aktív korszaknak a történetéhez tartozik, hogy 1944 nyarán felkérték az Országos Természettudományi Tanács tagjául.

A tudományos ülést nagyon jó hangulatú intézeti vacsora követte, ahol az Intézet tagjain kívül részt vettek a tisztelők, barátok is. Külön szeretném kiemelni Sántha Kálmán professzor jelenlétét, akihez Went professzort baráti szálak fűzték. Az orvoskar tagjai közül a szűk környezetben tartott intézeti vacsorára csak Sántha Kálmán kapott meghívást, mert ekkor már sok jó barátja és tisztelője volt ugyan Went professzornak a karban, de baráti szálak talán leginkább kettőjük között szövődtek. Éppen ezért látszik indokoltnak erről a baráti kapcsolatról is tájékoztatást adni. Sántha Kálmán 1937-ben jött a debreceni Idegklinikára, ahol a Penfield mellett elsajátított, korszerű idegsebészetet igyekezett bevezetni. Az Idegklinikán erre a célra alkalmas műtő nem volt, s ezért Ő Hüttl professzor segítségével a Sebészeti klinikán kezdte tevékenységét. Ekkor ismeretségük még felületes volt. A változás akkor következett be, amikor az időközben megürült Ideggyógyászati tanszékre kiírták a pályázatot, s a bíráló bizottság tagjaként Went professzor kezébe került a pályázók - s közöttük Sántha Kálmán - anyaga. Ő a tőle megszokott alapossággal tanulmányozta át a pályázatokat s arra a meggyőződésre jutott, hogy a pályázók közül annyira kiemelkedik Sántha Kálmán, hogy az Egyetem érdekében őt kell kinevezni. A bizottság egyetértett Went professzorral, majd jelentésüket a kar is egyhangúan elfogadta s a felterjesztés alapján 1939-ben Sántha Kálmánt nevezték ki az Ideg- és Elmeklinika élére. Így kezdődött a kapcsolatuk szorosabbá válása majd barátságuk. Ennek a jó kapcsolatnak rövidesen már a hallgatók is hasznát vehették, mert - mint említettem - az 1940-ben megjelent "Az általános kórtan vázlata" c. tankönyv II. kötetében az Idegrendszer kórtana c. fejezetet Sántha Kálmán írta.

Barátságuk az idők folyamán egyre szorosabbá vált, s a nehéz idők csak elmélyítették azt. Példaként említem, hogy amikor 1945 márciusában hamis vádak alapján Went professzort letartóztatták, a felmentés és a vádak megalapozatlanságának bizonyítása Szent-Györgyi Albert mellett Sántha Kálmán tanúvallomásán alapult. Ezt követően csak néhány év telt el és Sántha Kálmán került igazságtalanul hátrányos helyzetbe. Őt, aki nemzetközileg elismert prominens szakember volt, aki a német megszállás alatt menedéket adott klinikáján a menekülteknek, aki 1944-ben átmenetileg magára vállalta a klinika egészének gondjait és vezetését, akit az Ideiglenes Nemzetgyűlés alelnökének választottak, aki négy éven át a Magyar Szovjet Baráti Társaság debreceni szervezetének elnöke volt, aki 1946-ban a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja lett, majd 1949-ben Kossuth-díjat kapott, és 1950-ben új műtőt rendezett be, hogy az idegsebészet fejlődését biztosítsa, ezt az embert hazug vádak alapján 1951-ben megfosztották akadémiai tagságától és debreceni tanszékétől is. 1951 után nem végezhetett több műtétet, mert a Kossuth-díjából vásárolt felszereléssel működő műtőből Balassagyarmatra száműzték, ahova rövidesen felesége is követni kényszerült. Amikor az alapítványi vádaskodás kezdetét vette, tehát már 1948-ban, Went professzor minden igyekezetével azon volt, hogy a vádak valótlan voltára felhívja a figyelmet, s ugyanakkor elismertesse Sántha professzor vitathatatlanul tiszteletreméltó eredményeit. Sajnos minden jó szándékú segítség eredménytelen maradt azokban az években, amikor az igazság éppen azokat nem érdekelte, akik a döntéseket hozták. Sánthát Balassagyarmaton számos neurológus kereste

fel. Went professzor is gyakran meglátogatta Sántha professzort, s baráti látogatásaival igyekezett enyhíteni az igazságtalanság okozta fájdalmat. Amikor pedig halvány remény mutatkozott a rehabilitációra, Went professzor minden tőle telhetőt megtett az Akadémián és a debreceni Egyetemen is az ítélet megváltoztatására és a teljes rehabilitációra. A rehabilitáció végül is megtörtént, de sajnos Sántha professzor tanszékét 1956 decemberében bekövetkezett halála miatt már nem foglalhatta el.

A jubileumi események, az elismerések sem tudták azonban felejtetni azokat a fenyegető gondokat, melyek a háborús események miatt egyre nyomasztóbbakká váltak. A politika kicsinyes és rosszindulatú tevékenysége előbb zavart, később törést okozott Went professzor életében. Az történt ugyanis, hogy Went professzor 1944 őszén éppen Budapesten tartózkodott hivatalos ügyben, amikor a debreceni tankcsata kialakult, s e miatt csak akkor tudott Debrecenbe visszatérni, amikor az utazást a háborús események már nem akadályozták. Nagyon jól emlékszem arra az őszinte örömrre, mellyel - egy intézeti tag kivételével - fogadtuk az Ő visszatérését azokban a kritikus időkben. Ez az egy azonban sok gondot és zavart okozott, mert elfelejtve, hogy a megelőző hosszú intézeti évei alatt milyen sok segítséget és támogatást kapott Went professzortól, abban a hiszemben, hogy jutalmul örökébe léphet, feljelentette Őt. Azokban a hónapokban - hiszen a háború még javában tartott - nem sokat teketóriázott a rendőrség, ha valaki ellen ilyen vád merült fel. Went professzort letartóztatták, és még amikor egy vakbélműtét miatt a Sebészeti klinikán feküdt, akkor is szuronyos őr őrizte. A vád alaptalan volta a nehéz idők ellenére is kiderült. A hónapokig tartó eljárás során számos tanút hallgattak ki. Csak példaként említem, hogy Sántha Kálmán, Szent-Györgyi Albert és Jeney Endre professzorok tanúskodtak - többek között - mellette. A tanúvallomások alapján a vádat eljettették és a feljelentőt pedig az Egyetem akkori dékánja azonnali hatállyal elbocsátotta egyetemi állásából. Ez az esemény, részben a volt munkatársában való csalódás, részben az a tény, hogy ha rövid ideig is, de a valótlan vádak miatt mégiscsak vádemelésre és rendőrségi letartóztatásra került sor, kétségkívül nagy csalódást okozott Went professzornak. Legyen szabad azonban itt megemlítenem emberi nagyságának egy emlékezetes bizonyítékát. Az említett események után a feljelentő Budapestre távozott. Kényszerűen munkahelyet és lakóhelyet változtatott. Jellemét azonban nem tudta megváltoztatni, s így érthető, hogy ezúttal valós vádak alapján őt csukták le egyértelműen törvényellenes cselekedeteiért. A letartóztatásban lévő régi munkatárs családja ekkor Went professzortól kért támogatást, aki ezúttal is bebizonyította humánus magatartását.

Itt kell rámutatnom azokra a sajátos ellentmondásokra, amelyek a Debreceni Orvostudományi Egyetem története és professzorainak életrajza 1918-1988 c. 1990-ben megjelent kiadványban található. E műben ugyanis a valóságnak megfelelően szerepel, hogy Went professzor "31 éven át vezette az Élettani Intézetet.....", de a könyv 30. oldalán lévő adatok az előző állítással ellentétben úgy tüntetik fel, mintha az 1944/45-ös tanév II. felében a tanszék vezetését Bodnár János felügyelőtanár látta volna el. Valójában egyszerűen az történt, hogy - amint már előzőleg említettem - 1944 októberében

Went professzor hivatalos ügyben Budapestre utazott, s onnan a háborús események hirtelen változása miatt nem tudott csak 1945 februárjában visszatérni. Tehát az 1944-45-ös tanév II. felében Went professzor már vezette az Intézetet, előadásokat tartott, vizsgáztatott. Így Bodnár János professzor megbízása a felügyelő tanári funkcióra csupán Went professzor távollétének idejére szült, tehát nem vonatkozott a tanév II. félévére.

Mindez talán felejthető is lett volna, ha nem következett volna be egy olyan korszak, amely nem méltányolta a tényleges eredményeket, hanem gyanakvó rosszindulattal újra és újra indokolatlanul megbántott embereket.

Ilyen példa Went professzor esetében az akadémiai tagságának ügye. Őt ugyanis az előzőkben röviden ismertetett tudományos eredményei alapján az MTA Biológiai és Orvosi Tudományok Osztálya 1948-ban levelező tagjává választotta. Egy évvel később azonban politikai okok miatt tanácskozó taggá minősítették vissza. Részleges rehabilitációjára csak 1954-ben kerülhetett sor, de a tényleges rehabilitációt már nem érte meg, 1963-ban bekövetkezett halála miatt.

Szükségesnek tartom hangsúlyozni, hogy Went professzor - bár igazságtalannak, méltánytalannak érezte az Akadémia egyértelműen politikai indítatású eljárását - változatlanul részt vállalt az Akadémia munkájában, különösen az Élettani Bizottságban és a TMB felkérésére végzendő feladatokban, bírálatokban.

Elengedhetetlennek látom, hogy ne szóljak néhány szót Went professzor szerepéről a Magyar Élettani Társaság életében. A harmincas évek elején, amikor a Magyar Élettani Társaság megalapításának gondolata felmerült, az első, 1931-ben rendezett MÉT vándorgyűlésen nem vett még részt, minthogy azokban az években szinte megszakítás nélkül külföldön dolgozott. Amikor 1932-ben hazatért, azonnal bekapcsolódott a MÉT munkájába, s ez a tevékenység életének fontos eleme maradt haláláig. Fialat professzorként ő volt az első Debrecenben tartott MÉT vándorgyűlés elnöke 1935-ben. A MÉT életének kialakításában, a vándorgyűlések tudományos szellemének meghatározásában kiemelkedő szerepe volt élete végéig. E megállapítás illusztrálására csak egyetlen példát említek. A MÉT vándorgyűléseire - különösen azokban az években, amikor még külső tényezők nem befolyásolták a résztvevők vitáját - jellemző volt a magas színvonalú szakmai vita, melynek során teljesen közömbös volt, hogy ki a professzor, vagy externista, egyetlen tény számított, kinek volt igaza, illetve ki tudta azt a MÉT vándorgyűlés kritikus tagsága előtt bizonyítani. Emlékezetes számomra az a jelenet egy évtizedekkel ezelőtti MÉT-ről, ahol egy hosszú vitában, két - egymásnak ellentmondónak tűnő magyarázat képviselői csaptak össze, a hátsó sorokból szót kért Went professzor. Elősetált a hátsó padokból s közben már mondta is *" a vita alapján az a kérdés vetődött fel bennem, hogy nem arról van-e itt szó ..."* és néhány mondatban a vitatkozó felek számára egyaránt elfogadható világos magyarázattal zárta le az összecsapást. Érthető, hogy tekintély és az iránta érzett tisztelet övezte a MÉT keretein belül is.

Az elmondottak alapján azt hiszem érthető, ha az őt sokszor meg nem értő, és eredményeit diminuálni törekvő tényezők ismételten méltánytalanul

hátrányos helyzetbe hozták. Mégis újra és újra elkerülhetetlenné vált elismerése. így pl. 1953-ban a Felsőoktatás Kiváló Dolgozója, 1957-ben Kossuth díj, 1962-ben a Munka Érdemrend arany fokozata jelezte, hogy tevékenységét és eredményeit - ha nem is igazi értékének megfelelően, - de valamennyire mégiscsak elismerték.

Hadd idézzek egy interjút, melyet a Hajdú-Bihari Napló munkatársának adott, Kossuth-díjának átvétele után: mint az újságíró írta: " de Ő most is inkább a tanítványairól beszélt, mint magáról. A kitüntetés inkább a debreceni Élettani Intézetet illeti meg, mint az én személyemet. Ezt kívánom kifejezésre juttatni azzal, hogy Kossuth-díjam egy részét az Intézet egy igen aktuális, de a hivatalos adminisztráció útján nehezen elintézhető problémájának a megoldására fordítom."

Az előbb már említettem azt a szép megemlékezést, mellyel tanítványai és barátai a 10 éves tanszékvezetői munkásságát megünnepelték. Talán ez adta az ötletet, hogy 1957-ben, amikor tanszékvezetői tevékenységének 25. évébe ért, méltó jubileumra kerüljön sor. Saját intézetének munkatársain kívül ebben a munkában részt vett a POTE Élettani Intézete, valamint a DOTE Kórélettani Intézete is, tekintettel arra, hogy előbbi esetben Lissák Kálmán, utóbbi esetben Kesztyüs Lóránd voltak az intézetek vezetői, mindketten Went professzor rangidős tanítványai. A 3 intézetben dolgozó kutatók összesen 24 dolgozatot küldtek be az Acta Physiologica szerkesztőségébe, ahol jubileumi füzetként azok a dolgozatok jelentek meg, melyek részben Went professzor, részben Lissák és Kesztyüs professzorok által vezetett tanítványok kutatómunkájának legújabb eredményeit tartalmazták. A jubileumi füzet átadása ezúttal is egyetemi tudományos ülés keretében történt, melyet azonban ezúttal nem egy szűkkörű intézeti vacsora követett mint 15 évvel azelőtt, hanem az Arany Bika nagytermében rendezett ünnepi vacsora, melyen többek között jelen volt az egészségügyi miniszter, aki köszöntötte Őt. Megjelent a magyar tudományos élet számos prominens képviselője, a társegyletek több vezetője, és természetesen nagyon sok régi munkatárs és tanítvány. Amikor a záróra miatt a vacsora véget ért, a közelebbi barátok, idősebb munkatársak egy csoportja még a DEAC klubházban folytatta az ünneplést, s csak az vetett véget a jó hangulatú összejövetelnek, hogy a reggeli órákban illett kikísérni az állomásra a nem debreceni résztvevőket.

Valamennyien, akik ott voltunk úgy éreztük, hogy a nehézségek ellenére is Went professzornak sikerült 25 év alatt nagyon sokat megvalósítani azokból a célokból, melyeket ő 25 évvel azelőtt maga elé tűzött tudományos és oktató-nevelő munka terén. Jóleső érzéssel tölthette el az ünnepeket, de a munkatársakat és tanítványokat is, hogy fontos munka részesei voltak.

Ekkor már egyértelműen bebizonyosodott, hogy Went István iskolateremtő mester. Közvetlen tanítványai közül 25-en lettek egyetemi tanárok, vagy országos intézetek vezetői. Ha ma - ennyi idő elteltével - számbavesszük a tanítványok tanítványait is, akkor nyilvánvaló, hogy az élettan és kórélettan területén a vezetők túlnyomó része vagy közvetlenül, vagy közvetve az ő iskolájából került ki. Ez az egy dolog önmagában is elég ahhoz, hogy tisztelettel hajtsunk fejet emléke előtt.

Természetesen az iskolateremtő Mester nemcsak szakmai tanárt jelent, hanem olyan vezetőt is, aki magatartásával jellemet is formál. Legyen szabad kiemelnem azt a puritanizmust, mellyel egyetemi vezető pozíciójában példát mutatott. Tudjuk, hogy 1942-43-ban orvoskari dékán volt, 1954-55-ben, majd 1959-61-ben tudományos dékánhelyettes. Ebben a minőségében is mindent megtett az Egyetem érdekéért, de szigorúan ügyelt arra, hogy Intézete ne kerüljön előnyös helyzetbe az ő vezetői funkciója miatt. Milyen jó lett volna, ha példáját mások is követték volna.

Tiszteletreméltó, különleges képessége volt a döntésekre: mégpedig nem csak akkor, amikor idő volt a helyzet értékelésére, hanem akkor is, amikor azonnal, ösztönösen kellett cselekedni. Egy példát említenék. Amikor kettős tanszékként működött az Intézet, állt egy autokláv a mikrobiológiai laboratórium előkészítőjében. Ennek szomszédságában volt akkor a II. emeleti iroda, ahol professzorunk éppen indexeket írt alá. A sterilizálásra bekapcsolt autokláv váratlanul erős nyomással nagy tömegű gőzt lövellt ki. A közelben tartózkodók rémülten menekültek. Went professzor befejezte az éppen kezében levő index aláírását, s utána kilépett és lecsillapította pánikba esett munkatársait.

Tiszteletreméltó emberi tulajdonságainak egyike volt a megbízhatóság. E téren is példát mutatott és kerülte azokat az embereket, akiket nem tartott ilyennek. Rá is érvényes volt a "minden ember magából indul ki" mondás. Csak akkor sorolt valakit a megbízhatatlan kategóriába, ha arról egyértelműen meggyőződött. Persze nem egyszer visszaéltek bizalmával és jóhiszeműségével. Jellemző példa erre, hogy a negyvenes évek végén és az ötvenes évek elején ismételten bebizonyosodott, hogy Went professzor Intézetben elhangzott bizalmas kijelentései az akkori egyetemi pártbizottság tudomására jutnak. Később kiderült, hogy az akkori gépíró volt az, aki rendszeresen tájékoztatta a pártbizottságot Went professzor kijelentéseiről. Went professzor nagyon nehezen hitte el ezt az információt, de végül is meggyőződött róla. Néhány esetben próbaképpen olyan információt említett a gépíró előtt, melyet rajta kívül senki az Intézetben nem tudott. Mint kiderült, ezek is rövidesen a pártbizottság tudomására jutottak, s így az illető munkatárs besúgó volta egyértelműen bebizonyosodott.

A megbízhatóság részeként tartotta számon Went professzor a pontosságot. Erre két példát említek. 1954-55-ben dékánhelyettes volt, s gyakran kellett egyetemi ügyekben tárgyalnia Árvay Sándor professzorral, az akkori dékánal. Egy ízben úgy beszéltek meg, hogy másnap 12 órakor találkoznak, de elfelejtették rögzíteni a találkozó helyét, mely sokszor a Szülészeti Klinikán, de sok esetben az Élettani Intézetben történt. Minthogy ez csak a találkozó előtt derült ki, mindketten elindultak 12 óra előtt 10 perccel s a Kenézy villa mellett találkoztak 12 óra előtt 5 perccel.

Nem szerette az adminisztratív munkát, de a megbízhatósága és pontossága mégis kiterjedt erre a területre is. Abban az időben elég sok jelentést kellett írni a különböző akadémiai bizottságoknak, pl. témabeszámolókat néha évente többször is kértek. Went professzor módszere az volt, hogy amikor ilyen felkérés érkezett hozzá, Ő a beszámolót gondosan elkészítette amint

ideje engedte. Emiatt általában jóval a határidő előtt készen volt a beszámoló, legépelve, borítékban. Akkor félretette, mert félt, hogy a sokszor rendetlen adminisztrációban elvész a gondosan összeállított anyag, s csak a határidő közeledtével postázta azt.

Mindig szívesen vállalt részt a közvetlen intézeti tevékenységén kívül eső, köz érdekében végzendő feladatok elvégzésében is. Így pld. az egyetemi vezetésben, ha erre felkérték, vagy akadémiai bizottságok munkájában, teljesen függetlenül attól, hogy éppen visszaminősítették, vagy rehabilitálták. A teljesség igénye nélkül szeretnék megemlíteni két olyan egyetemi feladatot, melyek ellátása szívügye volt, s az egyetem érdekében ezeken a területeken is határozott állást foglalt, akkor is, ha ezzel a saját biztonságát kockáztatta.

Az egyik ilyen terület az egyetemi nyomda felügyelő tanári funkciója volt. Ma már kevesen tudják, hogy egyetemünknek hosszú évtizedekkel ezelőtt saját, önálló, jól felszerelt s színvonalas munkát produkáló nyomdája volt. Ez a nyomda nem csak egyszerűbb kiadványok, jegyzetek kiadására volt képes, hanem olyan egyetemi tankönyvek készítésére is, mint pld. az Élettan könyv vagy a Fornet Belgyógyászata. A nyomdai munka minősége semmivel nem maradt el az elismert országos nyomdák színvonalától. Ebben a magas színvonalban jelentős szerepe volt Went professzornak, aki eredményesen tevékenykedett a modern nyomdai gépek beszerzése érdekében. Tanúi voltunk az Intézetben, amint Kobzos József, a nyomda akkori műszaki vezetője rendszeresen referált végzett munkájukról és tudtuk, hogy a nyomda dolgozói tisztelték és sokra becsülték felügyelő tanárukat. E kapcsolat illusztrálására idézek az 1946-ban megjelent Élettan tankönyv előszavából néhány sort.

"Míg a szerző részéről minden szerénység indokolt, addig a munka elkészítésében közreműködő műszaki személyzet jogos büszkeséggel tekinthet a kész ívekre. Ez a könyv a háború utáni gazdasági depresszió legnyomasztóbb hónapjaiban készült el. A Debreceni Egyetemi Nyomda személyzete éhesen, fizetés nélkül, éjjel és nappal ott állott gépei mellett, hogy az időnként befutó üzemi áramot kihasználva, a munkát lépésről lépésre előrébb vigye. A könyv azért készülhetett el ebben az évben, mert az Egyetemi Nyomda gépei az elképzelhető legmostohább viszonyok között sem álltak le. Köszönetemet fejezem ki ezért a nyomda műszaki vezetőjének, Kobzos József úrnak és a nyomda személyzetének."

Ezt követően alig telt el néhány év, s az akkori állami (illetve az azzal összefonódó párt) vezetés bizalmatlan légkört alakított ki, melyben feltételezték, hogy az egyetemi nyomda reakciós röpiratok előállítására fog berendezkedni. Emiatt az egyetemi nyomda modern gépeit leszerelték és az Egyetem kártalanítása nélkül elvitték. Szerző még jól emlékszik arra a hősies, de sajnos eredménytelen küzdelemre, melyet Went professzor, mint a nyomda felügyelő tanára folytatott a nyomda törvénytelen és egyetemünket súlyosan károsító elkobzása miatt. Sokszor járta végig a legkülönbözőbb fórumokat, ahol megértést remélt. Aki valamennyire is ismeri a "fordulat évének" igazi történetét, tisztelni fogja Went professzor bátor kiállítását.

Egy másik ilyen funkciója volt a telepfelügyelő tanári tevékenysége. Kinevezésétől kezdve itt élt és dolgozott az egyetemen, szerette a természetet és szívesen látta el ezt a megbízást is. Szerző közvetlen munkatársként látta, hogy a klinikatelep akkori rendjének, tisztaságának fenntartásában milyen szerepe volt Went professzornak. Ezirányú tevékenységéből is csak egyet említek annak bizonyítására, hogy ha az Egyetem érdeke ezen a területen kívánt bátor kiállást, akkor Went professzor percig nem habozott még a fenyegetések ellenére sem. A történet azzal a vitathatatlanul helyes kezdeményezéssel kezdődött, hogy a negyvenes évek vége fele az akkori társadalmi szervezetek javasolták új teniszpályák építését. Egyrészt már akkor látni lehetett, hogy az orvosi kar mint független egyetem elválik a későbbi Kossuth Lajos Tudományegyetemtől, másrészt feltételezték, hogy a megváltozott társadalmi körülmények között jóval nagyobb lesz az igény a teniszpályák iránt, mint amit a régi DEAC pályák ki tudnának elégíteni. Went professzor a javaslattal messzemenően egyetértett, de úgy vélte, meg kell keresni azt a területet, amely a célnak megfelelő és minél kevesebb fa kivágását teszi elkerülhetetlenné. Az utóbbi álláspontot nem mindenki értette meg, s volt néhány olyan felelőtlen egyén, akik - bármennyire is szinte hihetetlenül hangzik ez ma már - kötéllel kezükben jártak a klinikai főúton és közölték, hogy ha Went megakadályozza, hogy ők teniszpályát építsenek, akkor "felhúzzák". Akik végigélték ezeket a nehéz éveket, azok tudják, hogy nem kis bátorság kellett abban az időben vitatkozni olyan emberekkel, akiknek a kezében ott volt a kötél, és akik gond nélkül vágatták volna ki az értékes öreg fák tucatjait, anélkül, hogy számba vegyék, nincs-e olyan terület, ahol sokkal kevesebb kárt okozva is megépíthetők az új pályák. Ebben az esetben szerencsére Went professzor bátor kiállása eredményes volt, s a teniszpályákat nem a Szülészeti és Idegklinika közötti erdő kiirtásával, hanem a klinikai kerítésen kívül a DOTE állatistállói és az egyetemi menza közelében lehetett megvalósítani néhány csenevész akácfa "feláldozásával".

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, mennyire tisztelték és szerették tanítványai és munkatársai. Szakmai tekintélyén kívül példamutató emberi magatartása és puritán jelleme egyaránt szerepet játszott ebben. Amikor erre lehetősége adódott, gondosan megválogatta munkatársait és nem véletlen, hogy az intézeti műhely élén pld. Balla László személyében olyan ember állt, akinek nemcsak országos híre és tekintélye volt szakmai körökben, de nevét és tevékenységét a szomszédos országokban is ismerték. A kölcsönösen jó kapcsolat Went professzor és munkatársai között jellemző módon megmutatkozott abban a "pater familias"-i magatartásában, mely Went professzort jellemezte. Minden tőle telhetőt elkövetett, hogy munkatársai jó munkájukért megfelelő elismerésben részesüljenek. Az Intézet látta el évtizedeken keresztül a Sebészeti klinika laboratóriumának vezetését és párhuzamosan "OTBA" szakrendelést is. Ez a tevékenység olyan rendszeres ún. kiskassza bevételt jelentett, melyből Went professzornak módjában állt jutalmazni azokat a munkatársait, akik más fórumok részéről nem részesülhettek kellő elismerésben.

Különösen hangsúlyozott volt a tanszékvezetői védőszárnyak kiterjesztése azokban az esetekben, amikor valamelyik munkatársát igazságtalanul támadták. Ilyenkor minden rendelkezésére álló törvényes eszközt felhasznált, hogy az igazságtalanul sértett munkatársait megvédje. Nehézzé vált ez abban az időben, amikor egyrészt Went professzornak nem állt módjában, hogy munkatársait megválogassa, másrészt Egyetemünkön mindennapossá vált a "fúrás". Ennek ellenére éppen ilyenkor fordított fokozott energiát emberei védelmére. Egyetlen ügyet említenék, ami határkönek tekinthető.

A történet azzal kezdődött, hogy 1946. szeptember elején felvételt nyert az Intézetbe Füzes Erzsébet orvostanhallgató, aki egy évig externistaként dolgozott. Kitűnő képességei és szorgalma eredményeként már externista korában elsajátította azokat a módszereket, melyek ismeretében az Intézet oktató- és kutatómunkájában egyaránt részt tudott vállalni. Mindkét területen, tehát a gyakorlatok előkészítésében és tartásában, valamint a kísérletes munkában példamutató tevékenységet fejtett ki, s így érthető, hogy már IV. éves hallgató korában díjas demonstrátori kinevezést nyert. -Legyen szabad egy később készült működési bizonyítványból néhány sort idéznem. "Hosszú évtizedek alatt az Élettani Intézetben nagyon sok, jó képességű és szorgalmas orvostanhallgató dolgozott, mint externista, vagy később mint tudományos diákköri hallgató. Ebből az erős mezőnyből is ki kell azonban emelnem Füzes Erzsébetet, akinek tehetsége és szorgalma olyan szerencsésen párosult, hogy az a legszebb reményekre jogosított." Füzes Erzsébet őszinte, egyenes, szókimondó egyéniség volt, s ez a tény már önmagában sem volt veszélytelen, de különösen nem, amikor valaki nem titkolta hitét egy olyan korban, mely fenn hirdette ugyan a vallásszabadságot, de valójában gyanúsnak talált minden vallásos magatartást. A vallásos magatartása adhatta az ötletet, hogy megvádolják őt, hogy mint a Szent László kör vezetőségi tagja ellenséges propagandát fejt ki. Amikor ez a vád elhangzott, akkor már a mindennapos munka és beszélgetések alapján jól ismertük Erzsébetet, és tudtuk, hogy ha a vád igaz volna, akkor ő azt félelem nélkül bevallaná. A vád azonban nem volt igaz, amint az Went professzor határozott fellépésére tartott vizsgálat eredménye alapján be is bizonyosodott. Went professzor olyan határozottan állt ki az alaptalan vádakkal szemben, hogy országos fórumok voltak kénytelenek foglalkozni a "Füzes ügyel". A közel egy esztendeig tartó viták és tárgyalások eredményeként a központi elvtársak és Kellner Béla, aki akkor már Rákosi leghűségesebb magyar tanítványaként uralta a debreceni egyetemet, szűk körben beismerték, hogy a vádak alaptalanok. Az említett korszakra és képviselőire jellemző módon a döntés az volt, hogy nem az a fontos, hogy a vádak megalapozottak vagy nem, hanem az, hogy a kommunista párt, mely egyértelműen exponálta magát a vád mellett, nem veszthet el egy országosan ismert és figyelemmel kísért vitát. Kompromisszumként felajánlották Füzes Erzsébetnek, hogy írásban ismerje el a vád igaz voltát és gyakoroljon önkritikát, ígérje meg, hogy a jövőben nem fejt ki ellenséges propagandát. Ebben az esetben a párt visszavonta volna a vádat és hozzájárult volna Füzes Erzsébet kinevezéséhez. Bizonyára sok ember habozás nélkül aláírta volna ezt a nyilatkozatot, hogy meneküljön a kutyaszorítóból és folytathassa tanulmányait. Nem úgy Füzes Erzsébet, aki ilyen hazug vádakat akkor sem volt hajlandó

elismerni, ha emiatt el kellett Debrecenre hagynia. -Nem kétséges, a diktatórikus eszközök ilyen nyílt alkalmazása hosszú évekre megkötötte a tanzékvezetők kezét, mert teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy a Kellner Béla által megszemélyesített párt-diktatúrával szemben semmit se lehet az igazság eszközeivel elérni.

A teljesség igénye nélkül kell néhány szót szólnom Went professzor magánéletéről is. Mint már említettem egyetemi tanulmányait a Budapesti Egyetem Orvoskarán folytatta s külföldi tanulmányútajait leszámítva egészen 1930-ig Budapesten élt. Ekkor nevezték ki egyetemi tanárnak s költözött Debrecenbe, ahol egészen a háború végéig egyedül lakott az Élettani Intézetben. Ilyen körülmények között szinte természetes volt, hogy rövid déli szünettől eltérően kora reggeltől késő estig az Intézetben dolgozott. Azokban az években még nem volt "szabad szombat", de jellemző volt, hogy vasárnap délelőtt is a dolgozószobájában láttuk őt. Ebben a vonatkozásban nem jelentett lényeges változást, hogy 1945-től testvéröccsének családjával együtt közös lakásukban a Dóczy József u. villában laktak. A látható különbség csak annyi lett, hogy nem a csigalépcsőn jött fel az intézeti földszinti lakásából az I. emeleten lévő dolgozószobájába, hanem az erdőn (mint tréfásan mondta a pagonyon) át sétált az Intézetbe a Dóczy József utcai otthonukból. Ebben a miliőben élt egészen haláláig.

Ezen a viszonylag rövid időn kívül, amit fivére családjával töltött, évtizedeken keresztül szívesen vett részt azokon az összejöveteleken, melyek egy spontán kialakuló baráti társaság egy-egy közös ebédjét vagy vacsoráját jelentette. Ez a társaság még a háború után alakult. Tagja volt Törő Imre, aki akkor még az Anatómia Intézet vezetője volt, de később, amikor Budapestre nevezték ki, ha Debrecenben járt, csatlakozott a társasághoz. Kezdetül fogva résztvett az összejöveteleken Kulin László professzor, a Gyermekklinika igazgatója, Kesztyűs Lóránd, a Kórélettan professzora, Vályi Nagy Tibor, a Gyógyszertan professzora, Váczi Lajos, a Mikrobiológiai Intézet vezetője, majd a Törő Imre távozása után utódja, Krompecher István anatómus professzor az orvoskarról. Valamennyien egyetértettek azonban abban, hogy kár volt az orvoskarról egyetemet létrehozni s már akkor is a mai "Universitas" szellemének megfelelően a Kossuth Lajos Tudományegyetemről Bognár Rezső szerves kémikus, Szalay Sándor az ATOMKI alapítója, Rapcsák András matematikus professzor, Földvári Aladár geológus professzor is rendszeresen résztvettek a társaság összejövetelein. Esetenként a társaság illusztris vendégeket is meghívott. Ilyen volt pl. Laki Kálmán, Szent-Györgyi Albert legtehetségesebb tanítványa, a DOTE későbbi honoris causa doktora, aki a hatvanas évektől kezdve gyakran hazalátogatott az USA-ból, s ilyenkor ő is résztvett az összejöveteleken.

Tekintettel arra, hogy ezek a találkozók már rendszeresek voltak a Rákosi években, amikor az orosz tanulás erősen "ajánlott" volt, a társaság orosz tanulmányi eredményeinek fitogtatására az összejöveteleket "objednek" nevezte. Ez az elnevezés évtizedeken keresztül megmaradt, s ha valaki aktuálisnak érezte az újabb összejövetelt, feltette a kérdést: mikor lesz "Objed"? Talán még annyit, hogy mint az említett nevekből kiderül, mindkét egyetem vezetői, rektorai, rektorhelyettesei, dékánjai, akadémikusok vettek

részt ezeken az összejöveteleken, ahol mindkét egyetem gondjainak, problémáinak nyílt és valóban kötetlen megbeszélésére volt lehetőség, jellemzően derűs hangulatban.

Ezek az összejövetelek tulajdonképpen Went professzor debreceni baráti körét jelentették. Nem véletlen, hogy halálát követően, már néhány sikertelen kísérlet után megszűntek ezek az összejövetelek, bizonyítván, hogy Went professzor volt a "kohéziós" erő.

Talán már az elmondottakból is következik, hogy a legközelebbi munkatársak is csak sejtették, hogy a már említett és sajnálatos módon ismétlődő igazságtalanságok milyen belső feszültséget jelentettek Went professzor számára. A sok munka és feszültség nyilvánvalóan szerepet játszott abban, hogy 1961-ben infarktust kapott. Ebben a periódusban is éppen dékánhelyettes volt, és tankönyvet is írt. Orvosai tanácsa ellenére rövidesen folytatta munkáját. A feszültségek sajnos nem szűntek meg, s minden bizonnyal ezzel magyarázható, hogy 1963 májusában a második infarktusa, mely az intézeti laboratóriumok látogatása közben következett be, azonnali halálát okozta.

Azt a tényt, hogy elvesztése az Egyetem és a magyar tudományos élet számára is mit jelentett, nem kell az elmondottak után hangsúlyoznom. Sírjánál az MTA, a minisztérium, a Magyar Élettani Társaság, az egyetem vezetői és hallgatói vettek tőle búcsút és fogadták meg, hogy emlékét megőrzik.

E fogadalom egyik természetes következménye volt, hogy tiszteletére halála után 10 évvel az Egyetem megalapította a Went István emlékérem és jutalomdíjat azzal a céllal, hogy az experimentális orvostudomány művelésében és oktatásában kiemelkedő eredményeket elérő személyeket jutalmazza.

Az emlékérmek átnyújtásakor tartandó előadáson a jutalmazott szokott megemlékezni Went professzorról, de ezen kívül is évfordulókon és sokszor attól függetlenül is ismételten leróttuk kegyeletünket annak a tanítómesternek, akinek szelleme nemcsak ma - halála után 30 évvel - hanem bizonyára még nagyon sokáig utat mutat a jövőben is.

Epilógus helyett

Végezetül legyen szabad idéznem egy-egy részletet néhány olyan levélből, melyeket a biográfia összeállítása közben kaptam.

Kövér András egyetemi tanár 1993-ban a következőket írta Went professzorról:

"Apám helyett apám volt Went professzor úr. Amikor hazamentem Tornaljára mindig bejelentettem, hogy indulok. Megható volt számomra látni és érezni azt az örömet, amikor nem éppen veszélytelen utaimról visszaérkeztem.

Mindenben mindenkit önzetlenül segített, lehetőségeket biztosított. Ha volt is olyan, aki talán közelebb állt szívéhez, a szimpátiát sohasem érvényesítette mások rovására.

Az abszolút pontosság, rendszeresség, példamutatás felelőssége jellemezte. A kulcs csikorgásához bizton igazíthatta az ember az óráját.

A magánügyeit soha nem keverte az intézetével. Rendkívül diszkrét volt, ugyanakkor mindenkiel szemben abszolút humánus.

Elve volt, hogy a fiatalokat kell futtatni, s támogatásukra mindent megtett. Minden fiatalot megtanított magyarul, vagy idegen nyelven dolgozatot írni. A tömör s magyar írásmódra és nyelvezetre nagy súlyt fektetett. Ha kellett, sokszor újra íratta a dolgozatokat, előadásokat. A kongresszusok előtt végighallgatta az összes próbaelőadást. Nem lehetett sem az időt átlépni, sem készületlenül fellépni.

Jellemezte a lényegretörő fogalmazás. Azóta se foglalta senki össze olyan világosan, mint Ő, a Pavlov-i tanítások, helytálló következtetések lényegét.

Példamutató volt az a tájékozottság, amivel minden szakmai kérdéshez hozzászólt. A felvetett (mások által) kérdéseket sokszor mindenkinél világosabban újfogalmazta.

Szokása volt Intézetből távozása előtt végigmenni a laboratóriumokon, néhány szót váltva a fiatalokkal.

Az intézeti dolgokat, a személyes ügyeket is igyekezett elfogulatlanul, mások véleményét mérlegelve megítélni. Sajnos voltak olyanok, akik ezzel visszaéltek."

Mózsik Gyula egyetemi tanár 1994-ben írt levelében - többek között - a következőket írta:

"Nagy megtiszteltetés lesz számomra, ha a Went-iskola tagjai között szerepelhetek. Én valóban Went-tanítványnak tartom magam még akkor is, ha nem lettem élettanász. Fiatal korom legnagyobb élményének egyikét tőle kaptam, amelyet mindenkor büszkén hangoztattam és hangoztatok. Nemrég tartottam tanszékfoglaló előadásom, amelyben külön fejezetet szenteltem a Went

Intézetnek (személy szerint Went professzor úrnak és a körülötte dolgozó oktatóknak és diákkörösöknek). Nagyon büszke vagyok arra, hogy a Debreceni Élettani Intézetben dolgozhattam és tanulhattam. Sok-sok emlék, tanítás, szemléletátadás, emberi magatartás raktározódott el bennem azon évekből. Went professzor úr többször engedett magához, s beszélt velem. Felemelő élményeket és tanácsokat adott, amelyeket a mindennapi munkámban ma is sokszor alkalmazok. Én hivatalosan 1958-62 között voltam diákkörös az Intézetben, de éveken át hazajártam az Intézetbe (s tulajdonképpen most is így vagyok az Élettani Intézettel). Az intézetben megkötött barátságok maradandóak számomra, a gondolkodásomban most is érvényesül az élettan szelleme. Talán nem titok, hogy a később megírt kandidatúráim alapját, irodalmát az Élettani Intézetben szereztem meg."

Szőőr Árpád tudományos tanácsadó ugyancsak 1994-ben írta hozzám intézett levelében a következőket:

"Went professzor úr megismerése új fejezetet nyitott az életemben. Tudásának és emberi nagyságának közélről való megismerése példaképpemmé tette Öt. Amikor mellette dolgozhattam bonyolult problémákat tett számomra játszi könnyedséggel érthetővé. A megoldások keresése mellett olyan dolgokra is rámutatott, amire nem is gondoltam. Nagy ritkán előfordult, hogy Ő is tévedett, de ezt soha nem kendőzte, sőt a kritikára bátorított. Azt az érzést keltette bennem, hogy a közös munkában egyenlő partnernek tekint. Elvesztését nagyon nehezen viseltem el és nagyon sajnálom, hogy megkezdett munkánkat tökéletesen nem volt lehetőségem befejezni.

Amikor súlyos gondjaimmal magamba maradtam sírjánál mindég megke-
restem és úgy cselekedtem, amit Ő is helyeselt volna."

E levelekhez hasonlókat illetve hasonló megnyilatkozások sorát még lehetne folytatni. Úgy gondolom ezekhez nem kell kommentár.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton is hálás köszönetemet fejezem ki Hankiss János, Juhász-Nagy Sándor, Kövér András, Kovács Tibor, Ludmány Emil és Szilágyi Tibor egyetemi tanároknak, Went Erzsébet főorvosnőnek, Valamint Zolnai Vilmosné tanárnőnek, akik felbecsülhetetlen segítséget nyújtottak a biográfia összeállításához. Köszönettel tartozom továbbá dr. Varga Attilánénak és Németh Istvánnénak, a bibliográfiai adatok gyűjtéséért és gépeléséért, valamint Sági Évának a kézirat gépeléséért.

***Went professzor volt munkatársai, akik egyetemi tanárok
lettek vagy országos intézetek vezetésére kaptak megbízást***

Went Professzor tanítványai akik akadémikusok lettek:

Lissák Kálmán
Kesztyűs Lóránd
Stark Ervin
Salánki János
Damjanovich Sándor

Tanszékvezető egyetemi tanárok vagy országos intézetek vezetői:

Lissák Kálmán	POTE Élettani Intézet
Kesztyűs Lóránd	DOTE Kórélettani Intézet
Várterész Vilmos	Országos Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutató Intézet
Király Kálmán	SOTE Bőrklinika
Stark Ervin	Kísérletes Orvostudományi Kutató Intézet
Nagy János	DOTE Igazságügyi Orvostani Intézet
Salánki János	MTA Biológiai Kutató Intézet
Fülöp Tamás	DOTE Egészségügyi Szervezéstan Intézet
Varga Emil	DOTE Élettani Intézet
Fehér Ottó	JATE Összehasonlító Élettani Tanszék
Damjanovich Sándor	DOTE Biofizikai Intézet
Kövér András	DOTE Központi Kutató Laboratórium
Mózsik Gyula	POTE I. sz. Belklinika
Halász Péter	Egészségtudományi Egyetem Neurológiai Tanszék
Kovács László	DOTE Élettani Intézet

Egyetemi tanárok:

Szilágyi Tibor	DOTE Kórélettani Intézet
Kocsár László	Országos Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutató Intézet
Kovács Tibor	DOTE Élettani Intézet
Farkas István	KLTE Szerveskémiai Intézet
Juhász Nagy Sándor	SOTE IV. sz. Sebészeti Klinika Szív- és Érsebészet
Mechler Ferenc	DOTE Idegklinika
Hankiss János	POTE
Horkay Irén	DOTE Bőrklinika
Majszky Klára	SOTE Pszichiátriai és Neurológiai Intézet
Szentiványi Mátyás	DOTE

Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a tanítványok sorába azokat is felvettük, akik viszonylag rövidebb időt -esetleg csak néhány évet- töltöttek a Went professzor által vezetett Intézetben, és a továbbiakban már nem elméleti intézetben folytatták munkájukat. Közülük többen hangsúlyozták, hogy az Intézetben töltött évek általában, de különösen a Went professzor személyes példamutató magatartása maradandó élményként befolyásolták későbbi pályafutásukat és magukat Went tanítványnak vallják.

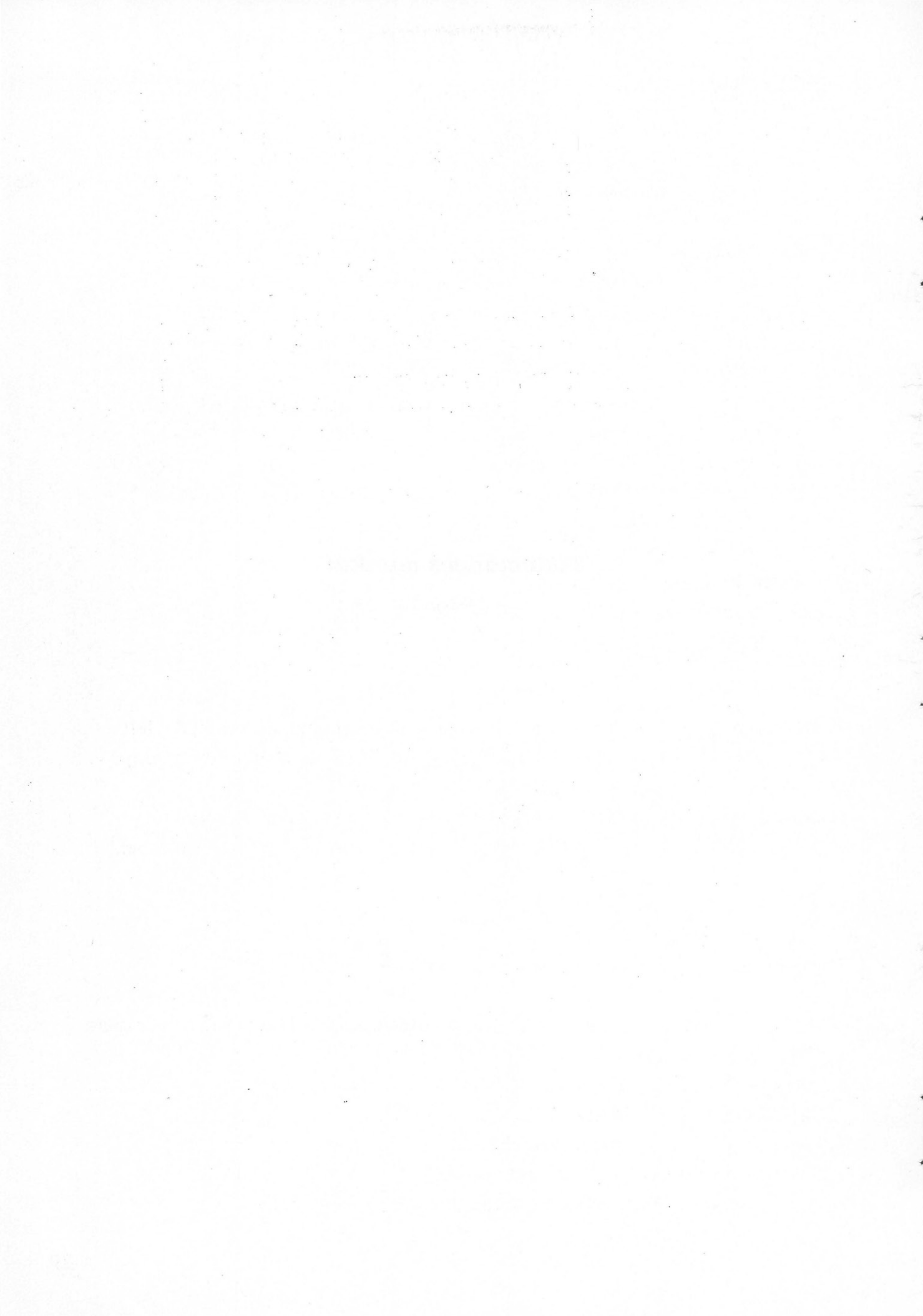
Faint title or section header in the upper middle part of the page.

Main body of faint text, possibly a list or a series of paragraphs, occupying the central portion of the page.

Faint section header or sub-title in the lower middle part of the page.

Lower section of faint text, continuing the content from the upper section.

Tudományos munkái

Könyvek

- Az általános kórtan vázlata 1. kötet. (Preiszig Hugóval)
Budapest 1939. Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat. 345 l.
- Az általános kórtan vázlata 2. kötet. (Sántha Kálmánnal)
Budapest 1940. Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat. 317 l.
- Általános kórtan (Preiszig Hugóval és Sántha Kálmánnal)
Budapest 1939. Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat 714 l.
- Általános kórtan 2. átdolgozott kiadás. (Preiszig Hugóval és Sántha Kálmánnal) Debrecen 1944. Debreceni magyar királyi Tisza István Tudomány Egyetemi Nyomda
- Általános kórtan 3. kiadás. (Preiszig Hugóval és Sántha Kálmánnal)
Debrecen 1944. Debreceni magyar királyi Tisza István Tudomány Egyetemi Nyomda
- Élettan Debrecen 1946. Debreceni Egyetemi Nyomda 575 l.
- Élettan 2. kiadás 1947. Debreceni Egyetemi Nyomda 575 l.
- Élettan 2. átdolgozott kiadás.
Budapest 1958. Medicina Könyvkiadó 704 l.
- Élettan 3. átdolgozott kiadás.
Budapest 1962. Medicina Könyvkiadó 876 l.

Könyvrészek

- Vérvételek, injekciók, punkciók, katéterezés és szondázás (Varga Emillel).
Kovách Arisztid: A kísérleti orvostudomány vizsgáló módszerei Budapest 1954. Akadémiai Kiadó 161 l.
- Immunchemie der Antigene (Allergene) und der Antikörper (Kesztyüs Lóránddal). Allergie und Allergische Erkrankungen V. fejezet Budapest 1959. Akadémiai Kiadó

Jegyzetek

- A magasabbrendű idegműködés élettana
Budapest 1953. Jegyzetsorozat 40 l.
- Pavlov tanításának biológiai és orvosi jelentősége. Előadások Pavlov tanítása köréből. Budapest 1954.
- A magasabbrendű idegműködés élettana Egyetemi jegyzet
Budapest 1955. Jegyzetsorozat 43 l.
- A pavlovi élettani szemlélet alapelemei
Ideg-elmegyógyászati Továbbképzés
Orvostovábbképző Intézet Budapest 1956. Sokszorosítás 17 l.

Idegennyelvű közlemények:

1. Went, St.: Über die agglutinierende Wirkung der Serumfraktionen.
Zeitschrift für Immunitätsforschung und Experimentelle Therapie. Orig. 35, 503, 1922.
2. Went, St.: Beiträge zur Frage der Beziehung der bakteriotropen Immunstoffe zu den Agglutininen.
Zeitschrift für Immunitätsforschung und Experimentelle Therapie. Orig. 37, 408, 1923.
3. Went, St.: Das gegenseitige Verhältnis der bakteriotropen und agglutinierenden Wirkung von Immuneris.
Zeitschrift für Immunitätsforschung und Experimentelle Therapie.
Orig. 39, 76, 1924.
4. Went, St.: Über die agglutinierenden und phagozytosefördernden Stoffe von Normalseris.
Zeitschrift für Experimentelle Therapie. 40, 509, 1924.
5. Went, St.: Über die Aetiologie und Therapie der sog. "Colitis mucosa".
Deutschen Medizinischen Wochenschrift. 50, 632, 1924.
6. Went, St.: Spezifische Therapie des chronischen Dickdarmkatarrhs.
Deutschen Medizinischen Wochenschrift. 51, 1695, 1925.
7. Went, St.: Beiträge zur Pathologie und Therapie der Pyelocystitis im Säuglings- und Kindesalter.
Jahrbuch für Kinderheilkunde und Physische Erziehung. 110, 52, 1925.
8. Went, St.: Über die Bakteriologie und spezifische Therapie der Infektionen der Harnwege.
Zeitschrift für Urologie. 20, 401, 1926.
9. Went, St.: Über Morphologie, Biologie und pathologische Bedeutung des sog. "Enterokokkus".
Zentralblatt für Bakteriologie. Orig. 100, 62, 1926.
10. Went, St.: The viscosity of Gum-Acacia solutions together with a determination of the viscosity constant of such solutions according to the formula of Arrhenius $\text{Log } \pi = \text{OC}$.
The American Journal of Physiology. 85, 458, 1928.
11. Drinker, C., K., Went, St.: Pulmonary arterial pressure in the guinea pig.
The American Journal of Physiology 85, 468, 1928.
12. Went, St., Drinker, C., K.: A micromethod for determination of the absolute blood volume, with data upon the blood volume of the guinea pig, white rat, rabbit and cat.
The American Journal of Physiology. 88, 468, 1929.
13. Drinker, C., K., Went, St.: Blood volume in the guinea pig during anaphylactic shock.
The American Journal of Physiology. 88, 479, 1929.
14. Went, St., Drinker, C., K.: VII. The pulmonary circulation in the guinea pig during anaphylactic shock.
The Journal of Experimental Medicine. 49, 21, 1929.
15. Went, St.: Molecular movement, viscosity and agglutination.
The Journal of Immunology. 19, 347, 1930.
16. Went, St., Faragó, F.: Der Einfluss des Lecithins auf die Stabilität der Serum-Eiweisskörper.
Biochemische Zeitschrift. 230, 238, 1931.

17. Went, St., Goreczky, L.: Die verteilung der Serumphosphatide und des Cholesterins in durch Filtration durch grossporige Kollodiumfilter gewonnenen Serumultrafiltraten. Biochemische Zeitschrift . 239, 441, 1931.
18. Went, St., Lissak , Coloman: Studies on the viscosity of sensitized erythrocyte suspensions. The Journal of Immunology, 22 , 229, 1932.
19. Went, St., Kúthy, A.:Über die Rolle der Serumlipide.I. Mitteilung. Physikalisch- chemische Beiträge. Zeitschrift für Immunitätsforschung. 82., 392, 1934.
20. Went, St., Lissák, K.: Über die Rolle der Serumlipide. II. Mitteilung. Serologische Beiträge. Zeitschrift für Immunitätsforschung. 82. 474, 1934.
21. Went, St., Lissák, K.: Histamin- und Proteinwirkung am normalen und sensibilisierten Meerschweinchenherz. Naunyn-Schmiedeberg's Archiv für Experimentelle Pathologie und Pharmakologie, 179, 609, 1935.
22. Went, St., Lissák, K.: Parasympathicomimetische Wirkungen in den an Meerschweinchenherzen auslösbaren Shockerscheinungen. Naunyn- Schmiedeberg's Archiv für Experimentelle Pathologie und Pharmakologie. 179, 616, 1935.
23. Went, St., Lissák, K.: Über die Rolle des Cholins in den an Meerschweinchenherzen auslösbaren Schockerscheinungen. Naunyn-Schmiedeberg's Archiv für Experimentelle Pathologie und Pharmakologie. 182, 509, 1936.
24. Kokas, F., Sarkady, L., Went, St.:Über die Rolle von Cholin und Histamin im Entstehungsmechanismus anaphylaktischer Shockerscheinungen. Naunyn- Schmiedeberg's Archiv für Experimentelle Pathologie und Pharmakologie, 187, 479, 1937.
25. Went, St., Sarkady, L.: Serologische Wirkung und Eiweisszusammensetzung einiger Immunserenfiltrate. Zeitschrift für Immunitätsforschung. 91, 157, 1937.
26. Went, St., Rex-Kiss, B., Zsador, B.: Über die Art- und Organspezifität des Globins, mit Rücksicht auf die Verwendbarkeit von Globin-Immunsera für forensische Zwecke. Deutsche Zeitschrift für die Gesamte Gerichtliche Medizin. 30, 64, 1938.
27. Martin, J. Went, St.: Einfluss der Sensibilisierung auf die Histamin-, Cholin- und Acetylcholinempfindlichkeit von Meerschweinchen und Ratten. Naunyn-Schmiedeberg's Archiv für Experimentelle Pathologie und Pharmakologie, 193, 308, 1939.
28. Went, St., Piribauer, K., Kesztyüs, L.: Antithyreoglobulin und Antithyroxin. Naunyn Schmiedeberg's Archiv für Experimentelle Pathologie und Pharmakologie 193, 312, 1939.
29. Went, St., Martin, J.: Über die Shockresistenz der weissen Ratte. Naunyn-Schmiedeberg's Archiv für Experimentelle Pathologie und Pharmakologie. 191, 545, 1939.
30. Went, St., Kesztyüs, L.: Das Antiadrenalin. I. Mitteilung: Synthetische Herstellung eines Adrenalinantigens. Aminoadrenalin und Adrenalin-azoproteine. Archiv für Experimentelle Pathologie und Pharmakologie. 139, 609, 1939.

31. Went, St., Piribauer, K., Kesztyüs L.: Weitere Untersuchungen über Antithyreoglobulin und Antithyroxin.
Archiv für Experimentelle Pathologie und Pharmakologie. 195, 721, 1940.
32. Kesztyüs, L., Went, St.: Über die physiologischen Wirkungen einiger Amino- und Nitrobenzocatechin-Verbindungen und Adrenalylazoproteine.
Archiv für Experimentelle Pathologie und Pharmakologie 198, 338, 1941.
33. Went, St., Lissák, K.: Einfluss totaler Sympathektomie auf die antibakteriellen Eigenschaften der Sera.
Zeitschrift für Immunitätsforschung. 99, 215, 1941.
34. Went, St.: Über die Natur und Wirkung von Synthetisch hergestellten "Hormonantigenen".
Klinische Wochenschrift, 21, 470, 1942.
35. Went, St.: Vegetatives Nervensystem und Immunität.
Zeitschrift für Immunitätsforschung 101, 161, 1942.
36. Went, St., Kesztyüs, L., Szilágyi, T.: Weitere Untersuchungen über die physiologische Wirkung der Adrenalylazoprotein- Antikörper. 202, 143, 1943.
37. Went, St., Kesztyüs, L.: Synthetische Herstellung, Eigenschaften und Wirkungen eines Histaminantigens.
Schweizerische Medizinische Wochenschrift 78, 1276, 1948.
38. Went, St., Kesztyüs, L.: Synthesis, properties and effects of a histamine-antigen (histamineazobenzol azoprotein).
International Congress for Microbiology 4. Copenhagen, 1947.
Copenhagen, Rosenkilde-Bagger nyomda. 338, 1949.
39. Adler, P., Went, I., Kesztyüs, L.: Immunization experiments with procaine-azoprotein.
Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology 2, 1140, 1949.
40. Went, I., Kesztyüs, L.: Histaminazoproteinversuche I.
Tierexperimentelle untersuchungen mit histaminazoprotein.
Acta Medica Academiae Scientiarum Hungaricae 2, 89, 1951.
41. Went, I., Varga, E.: Experimentelle Untersuchungen über die chemische Gegenregulation des Blutdruckes.
Acta Physiologica Academiae Scientiarum Hungaricae. 3, 377, 1952.
42. Went, St., Varga, E., Szűcs, E., Fehér, O.: Über eine "sympathomimetische" Wirkung des Histamins.
Archiv. für Experimentelle Pathologie und Pharmakologie. 215, 129, 1952.
43. Adler, P., Bányász, T., Jávör, T., Kesztyüs, L., Simon, M., Szilágyi, T., Varga, E., Went, St. Novocainazoprotein und novocain- allergie
Acta Physiologica Academiae Scientiarum Hungaricae. 4, 195, 1953.
44. Went, I., Szűcs, E., Kovács, T.: Untersuchung der zweiphasischen und umgekehrten wirkung des Adrenalins an künstlich durchströmten Säugetierherzpräparaten.
Acta Physiologica Academiae Scientiarum Hungaricae. 6, 47, 1954.
45. Went, I., Szűcs, E., Hetényi, E.: Untersuchung der auf Adrenalinreiz eintretenden Antagonistenmobilisation an denervierten Strukturen. I.
Acta Physiologica Academiae Scientiarum Hungaricae. 9, 193, 1956.

46. Szücs, E., Hetényi, E., Went, I.: Analyse der biphasischen Wirkung von Adrenalin an künstlich durchströmter hinterer Extremität des Hundes.
Acta Physiologica Academiae Scientiarum Hungaricae 11, 317, 1957.
47. Szücs, E., Hetényi, E., Went, I.: Untersuchung der auf Adrenalinwirkung primär auftretenden Vasodilatation an Denervierten Strukturen.
Acta Physiologica Academiae Scientiarum Hungaricae. 11, 327, 1957.
48. Went, I.: Umgekehrte Wirkung der Mediatorstoffe und die Überempfindlichkeit denervierter Strukturen
Szovjetunió Tudományos Akadémiájának kiadványa Bikov 70. születésnapja alkalmából. 120, 1957.
49. Went, I., Kesztyüs, L.: Experimentelle Grundlagen der Histaminazoprotein-Therapie
Allergie und Asthma, 7, 143, 1961.
50. Went, I.: Untersuchung des neuronalen Mechanismus der auf adrenergischen Reiz eintretenden Vasodilatation
Acta Physiologica Academiae Scientiarum Hungaricae, 19, 319, 1961.
51. Szöör, Á., Richter, P., Csernyánszky, H., Kesztyüs, L., Went, I.:
Experimentelle Grundlagen der Histaminazoprotein-Therapie.
Weitere Untersuchungen über Herstellung und Eigenschaften eines Histaminantigens
Allergie und Asthma 11, 49, 1965

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is too light to transcribe accurately.

Magyar nyelvű közlemények:

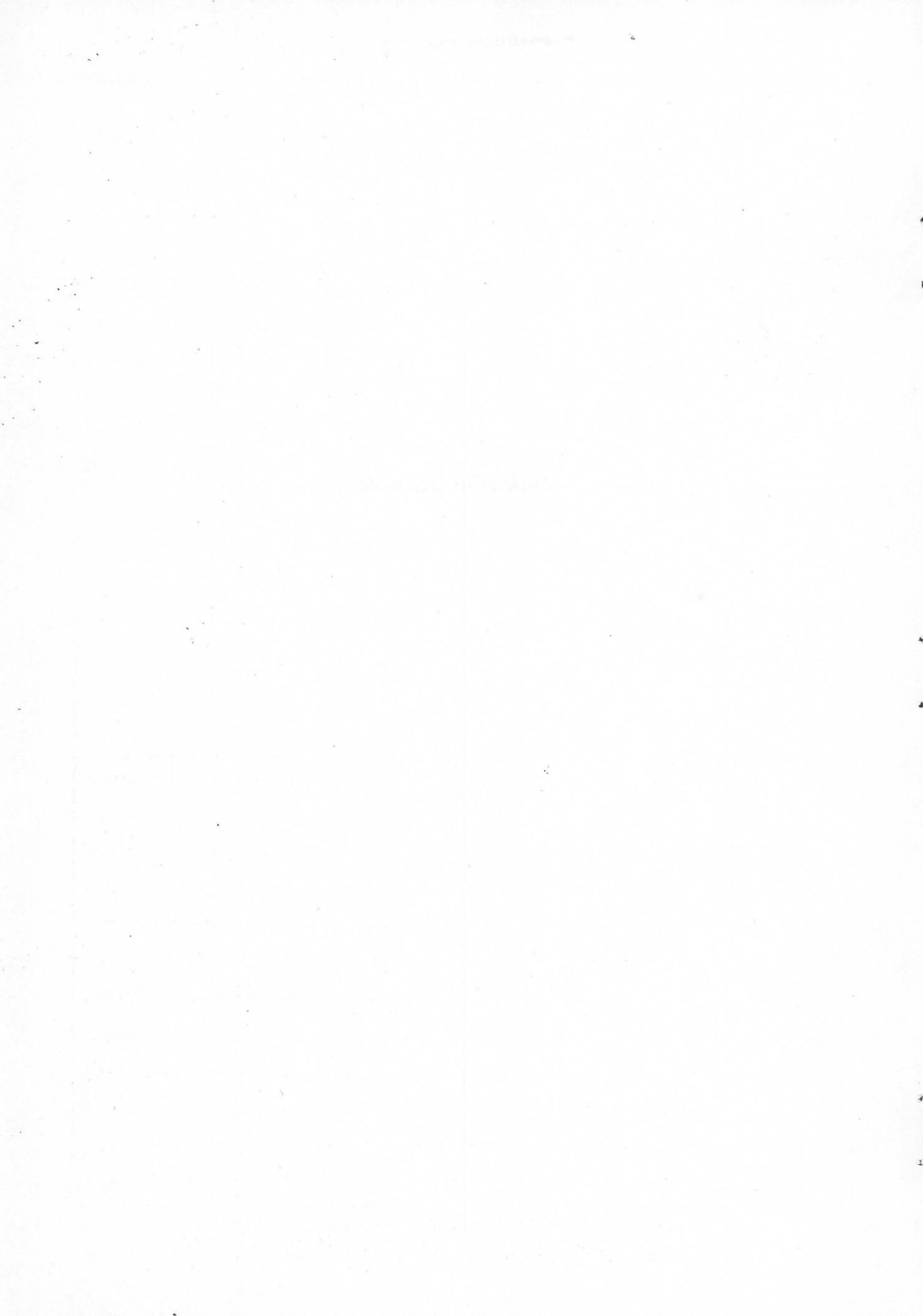
1. Went, I.: A serumfractiok agglutináló hatása.
Magyar Orvosi Archivum. 23, 237, 1922.
2. Went, I.: Adatok a bacteriotrop immunanyagok és az agglutininek egymáshoz való viszonyához.
Magyar Orvosi Archivum. 24, 198, 1923.
3. Went, I.: Az immunserumok bacteriotrop és agglutináló hatásának egymáshoz való viszonya.
Matematikai és Természettudományi Értesítő. 40, 67, 1923.
4. Went, I.: A bakteriotherapia technikájáról.
Orvosi Hetilap. 67, 319, 1923.
5. Went, I.: A gyermek- és csecsemőkori pyelocystitisek kórtana és gyógyítása.
Orvosi Hetilap 69, 455, 1925.
6. Went, I.: A húgyutak fertőzéseinek bakteriológiájáról és specifikus terapiájáról.
Orvosi Hetilap. I. 70, 215, 1926. II. 70, 241, 1926.
7. Went, I.: Az ú.n. "enterococcus" morphológiája, biológiája és kórtani jelentősége.
Orvosi Hetilap. I. 70, 248, 1926. II. 70, 774, 1926.
8. Went, I.: Nemzetközi lyssa-conferentia Párisban.
Orvosi Hetilap 71, 630, 1927.
9. Went, I. Az úgynevezett sérülési shok ("wound shock" Cowell) gyógyítására használt Bayliss-féle mesterséges serum viselkedése némely élettani kísérletben.
Orvosi Hetilap 72, 1095, 1928.
10. Went, I.: Postvaccinalis (Lyssa) bénulások keletkezése.
Orvosi Hetilap. 72, 1133, 1928.
11. Went, I.: A hatodik nemzetközi Colloid-Symposium Torontóban.
Orvosi Hetilap. 72, 958, 1928.
12. Went, I.: A veszettség elleni küzdelem az Északamerikai Egyesült Államokban.
Orvosi Hetilap I. 73, 245, 1929. II. 73, 268, 1929.
13. Went, I.: Osmometriai tanulmányok az acaciagumi vizes oldatain.
Adatok a colloidalis oldatok osmosisos nyomásának kérdéséhez.
Magyar Orvosi Archivum 29, 19, 1929.
14. Went, I.: Az acaciagumi vizes oldatainak viscositása és viscositási állandója az Arrhenius-féle $\log \pi = \varnothing C$ formulában: ezen oldatok viselkedése emberi vörösvérsejtek és plasma jelenlétében.
Magyar Orvosi Archivum 29, 42, 1929.
15. Drinker, C., K., Went, I.: A tengerimalac pulmonalis vérkeringése anaphylaxiás shock alatt.
Magyar Orvosi Archivum. 29, 252, 1929.
16. Went, I.: Az anthrax serotherapiája. Az Orvosi Gyakorlat Kérdései (Orvosi Hetilap melléklete) 2, 196, 1929.
17. Went, I.: Tanulmányok a vértérfogat méréséről. I. Mikromethódus az absolut vértérfogat indirekt meghatározására.
Magyar Orvosi Archivum 31, 39, 1930.
18. Went, I., Drinker C., K.: Tanulmányok a vértérfogat méréséről II. Az anaphylaxiás shock befolyása a vérvolumenre.
Magyar Orvosi Archivum 31, 54, 1930.
19. Went, I.: Kuttyák prophylacticus beoltása lyssa ellen.
Az Orvosi Gyakorlat Kérdései (Orvosi Hetilap melléklete) 3, 52, 1930.

20. Went, I.: Az u.n. postvaccinális paralysisek.
Az Orvosi Gyakorlat Kérdései.
(Orvosi Hetilap melléklet) 3, 130, 1930.
21. Went, I.: A typhus abdominalis serodiagnostikája.
Az Orvosi Gyakorlat Kérdései
(Orvosi Hetilap melléklete) 4, 195, 1931.
22. Went, I., Faragó, F.: Lecithin befolyása a serumfehérjék stabilitására.
Magyar Orvosi Archivum 32, 451, 1931.
23. Went, I., Faragó, F.:Molecularis mozgás, viscositas és agglutinatio.
Magyar Orvosi Archivum. 32, 78, 1931.
24. Went, I.: Az echinococcus seradiagnostikájának mai állása.
Az Orvosi Gyakorlat Kérdései
(Orvosi Hetilap melléklete) 4, 116, 1931.
25. Went, I.: A serumbetegség és kezelése.
Az Orvosi Gyakorlat Kérdései.
(Orvosi Hetilap Melléklete) 5, 130, 1932.
26. Went, I., Lissák, K.:Viscosimetriai tanulmányok sensibilizált
vörösvérsejt suspensiókon.
Magyar Orvosi Archivum. 33, 425, 1932.
27. Went, I. Goreczky, L.: A serum-phosphatidák és cholesterin eloszlása
nagyporusu collodiumszűrők segélyével nyert serumultrafiltrat-
umokban. (Adatok a serum-lipoidok fehérjékkel combinatiojá-
nak kérdéséhez).
Magyar Orvosi Archivum. 33, 415, 1932.
28. Went, I.: Az orvoslástannal kapcsolatos természettudomány újabb
célkitűzései.
Orvosképzés, 22, 779, 1932.
29. Went, I., Lissák, K.: Histamin- és protein-hatás normális és sensibil-
isált tengerimalacszíven.
A Debreceni Tisza István Tudományos Társaság II. (Orvos-
Természettudományi) Osztályának munkái. 6, 34, 1936.
30. Went, I., Lissák, K.: Cholin szerepe a tengerimalacszíven kiváltható
shockjelenségekben.
A Debreceni Tisza István Tudományos Társaság II. (Orvos-
Természettudományi) Osztályának Munkái. 6, 177, 1936.
31. Went, I., Lissák, K.: Az izolált tengerimalacszív anaphylaxiás shokja, a
shokjelenségek keletkezésének mechanizmusa.
Magyar Orvosi Archivum, 37, 147, 1936.
32. Went, I.: Élettan, Az élet útmutatója.
Budapest, Légrády Nyomda, 1937.
33. Went, I.: Tennivalók a kísérleti orvostudomány gyakorlati oktatása
körül.
Magyar Felsőoktatás 3, 189, 1937.
34. Kokas, F., Sarkady, L., Went, I.:Cholin és histamin szerepe az anaphy-
laxiás jelenségek keletkezési mechanismusában.
Magyar Orvosi Archivum, 39, 408, 1938.
35. Went, I.: A neuro-chemia psychiatriai és neurológiai vonatkozásai.
Orvosképzés 28, 27, 1938.
36. Went, I.: Felszívódás savós üregekből.
Magyar Sebészttársaság Munkálatai 24.Naggyülés, 1938.
37. Went, I., Sarkady, L.: Immunserumok ultrafiltratumainak immu-
anyag-tartalma és fehérjeösszetétele.
Magyar Orvosi Archivum, 39, 397, 1938.
38. Went, I., Martin, J.:A fehér patkány shok-resistentiája.
Magyar Orvosi Archivum, 40. 329, 1940.

39. Went, I., Rex-Kiss, B., Zsardon, B.: A globin faj- és szervspecifitása, tekintettel a globinimmunserumok alkalmazhatóságára a törvényszéki vérpróbákon.
Magyar Orvosi Archivum. 40, 338, 1940.
40. Went, I., Kesztyüs, L., Piribauer, K.: Az antihormon-kérdés újabb kísérleteink megvilágításában.
A Debreceni Tisza István Tudományos Társaság II.(Orvos-Természettudományi) osztályának munkái 7, 27, 1940.
41. Went, I., Kesztyüs, L., Lissák, K.: Nitro- és Aminopyrocatechin-származékok és adrenalyl-azofehérjék élettani hatásai.
Magyar Orvosi Archivum 41, 557, 1940.
42. Went, I.: A peripheriás vérkeringés idegrendszeri szabályozása.
Magyar Belorvosok Egyesületének Munkái. ... 212, 1941.
43. Went, I.: A túlérzékenységi reakciók kémiai ingerelmélete és ennek gyakorlati értékelése.
Orvostudományi Közlemények 3, 516, 1942.
44. Went, I., Kesztyüs, L., Szilágyi T.: További vizsgálatok az adrenalyl-azofehérje-antitestek élettani hatásáról.
Magyar Orvosi Archivum 44, 273, 1943.
45. Went, I.: Koch Róbert születésének 100-ik évfordulójára.
Orvosi Hetilap 87, 625, 1943.
46. Went, I.: Histamin-antigen
Orvostudományi Közlemények 5, 923, 1944.
47. Went, I., Kesztyüs, L.: Histamin-antigen (histaminazobenzol-azoprotein) szintetikus előállítás, tulajdonságai és hatásai.
Orvosok Lapja, 2, 257, 1946.
48. Went, I., Kesztyüs, L.: Novocainazofehérje előállítás és immunológiai tulajdonságai.
Kísérletes Orvostudomány. 1, 58, 1949.
49. Went, I.: Histaminazoprotein az állatkísérletben.
Orvosi Hetilap. 90, 613, 1949.
50. Went, I.: Mi a fizikai munka?
Természet és Technika 108, 293, 1949.
51. Went, I.: Allergia, anaphylaxia, idiosyncrasia.
Természet és Technika. 108, 609, 1949.
52. Went, I., Kesztyüs, L.: A histaminazofehérje-therápia elméleti alapjai.
Magyar Tudományos Akadémia Orvosi Tudományok Osztályának Közleményei. 2, 87, 1951.
53. Went, I., Varga, E.: A kémiai ellenregulatio szerepe a vérnyomás szabályozásban.
Kísérletes Orvostudomány. 4, 360, 1952.
54. Went, I., Szücs, E., Kovács, T.: Az adrenalin kétfázisú és megfordított hatásának vizsgálata izolált emlőszív-készítményeken.
Kísérletes Orvostudomány. 6, 341, 1954.
55. Went, I.: újabb szempontok a keringéskutatásban.
Magyar Tudományos Akadémia Biológiai Orvosi Tudományok Osztályának Közleményei. 5, 19, 1954.
56. Went, I., Szücs, E., Hetényi, E.: Adrenalin-ingerre bekövetkező antagonista-mobilizáció vizsgálata denervált strukturákon (I.)
Kísérletes Orvostudomány 7, 603, 1955.
57. Went, I.: Adrenerg ingerületre bekövetkező antagonista mobilizáció neuralis mechanizmusának vizsgálata
Idegyógyászati Szemle, 5-6, 149, 1957.
58. Went, I.: Kemospecifikus antigének alkalmazásának gyakorlati vonatkozásai. Orvosi Hetilap, 100, 635, 1959.
59. Went, I., Szöör, Á.: új utak az allergiás betegségek gyógyításában
Természettudományi Közlemények 95, 117, 1964.

Dokumentumok

PÁRISI MAGYAR EGYESÜLET

2. RUE NOUVELLE

MÉDÉK ÉS
MÁRKÁK (IX.)
26. Ar. Vidék-Értékelés

ELNÖK

Tisztelt Tanársegéd Ur,

Megbizzuk Önt Egyesületünk Orvosi Rendelő Intézetével kapcsolatos bakteriológiai laboratórium megszervezésével és vezetésével.

Egyben értesítjük, hogy működése tartama alatt a "Párisi Magyar Egyesület Orvosa" címet viselheti és használhatja.

Páris, 1926 december hó 18-án.

Védnök
Védnök.

Ishakó Lajos
Elnök.

Nagyságos Dr. WEHT ISTVÁN urnak
A m. kir. Pázmány Péter Tudomány Egyetem tanársegéde
A Párisi Magyar Egyesület orvosa
PÁRIS.

A Párizsi Magyar Egyesület levele

HARVARD UNIVERSITY
SCHOOL OF PUBLIC HEALTH

DEPARTMENT OF PHYSIOLOGY
240 LONGWOOD AVENUE

55. Van Dyke Street

BOSTON, MASSACHUSETTS

April 16. - 1928

T. Hái! - Hogy a leglényegesebben keressim, - elfogadott a paprika. Ha adottam egy nyábor gubái-
druert itt Bostonban, amelyre meg voltam híve az inkét
hölgy-taggai is. Mindenkivel nagyon rélt, de igazán
jü is volt. Ennél gubái-levest csinálatam és mon-
latom, Edesmanám sem farta volna jobban etelal-
ni a savit - borsát. A paprika azonban elfogadott. Ped-
majus alyén a gas-man jön is vnaadja az én
new-yorki vaitemet. Ó pedig fem a fogát a gubá-
ra. Itt lát küldyével egy nyábor levélté való pap-

1928-ban Bostonból családjához írt levélrészlet fotokópiája

Office of the
President and Fellows
of Harvard College
University Hall, Cambridge. May 18, 1928

Sir

I beg to inform you that on the eleventh
day of May you were appointed by the
President and Fellows

Research Fellow in Physiology for one year
from September 1, 1928.

Your obedient servant.

F. W. Howland
Secretary

Dr Stephan Went

Research Fellow kinevezés

BERLINER PHYSIOLOGISCHE
GESELLSCHAFT

BERLIN, den 22. August 1928

Prof. W. Trendelenburg
Vorsitzender

Herrn

Professor Dr. I. W e n t ,
Institut für allgemeine und pathologische Physiologie

Debrecen/Ungarn.

Sehr verehrter Herr Professor W e n t !

Ich habe die Ehre und Freude, Ihnen mitteilen zu können,
dass die Berliner Physiologische Gesellschaft Sie unter Zu-
stimmung der vorgesetzten Stelle zum Ehrenmitglied ernannt
hat, in Würdigung Ihrer wissenschaftlichen Verdienste eben-
sowohl, wie in dankbarer Anerkennung der grossen Förderung,
welche die ungarisch-deutschen Kulturbeziehungen durch Ihre
Tätigkeit erfahren haben und weiter erfahren.

Mit den besten Grüßen und Wünschen für Sie und den
Kreis Ihrer Fakultät

bin ich Ihr in Freundschaft ergebener

W Trendelenburg

Trendelenburg levél, melyben értesítik, hogy a berlini
Élettani Társaság tiszteletbeli tagjává választották

Az orvostudomány új útjainak kutatója

Dr. Went István Kossuth-díjas professzor nyilatkozata a Naplónak

Hivatalos jelentés számolt be, hogy dr. Went István debreceni tanárt, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagját, a hormonális ellenreguláció területén végzett kutatások eredményeért a kormány Kossuth-díjjal tüntette ki. A szűkszávu hír mögött — ezt Debrecenben újszólóval mindenki tudja — egy tudományos munkában elért, eredményekben gazdag élet áll. Dr. Went István működése emberlételek megmentéséhez, új tudományos lehetőségek kialakításához járult hozzá, további eredmények eléréséhez nyitott utat.

A Hajdú-Bihari Napló munkatársa Budapesten, a Kossuth-díj átvétele után kereste fel dr. Went Istvánt, hogy mondjon valamit az Élettani Intézet falai között végzett tudományos kutatásokról. De ő most is inkább tanítványairól beszél, mint magáról.

A debreceni egyetem negyedszázada

— Akkor ért ez a kitüntetés — kezdi nyilatkozatát dr. Went István —, amikor egyetemi tanári működésem 25. évfordulója felé közeledem. E negyedszázad alatt a Debreceni Orvostudományi Egyetem Élettani Intézetében erős fiziológiai iskola nőtt fel, amely méltán lépett nagynevű elődöm, dr. Verzár Frigyes iskolájának a nyomdokaiba. Legidősebb tanítványom, Lissák Kálmán Kossuth-díjas akadémikus immár 15 éve a pécsi egyetem élettani intézetének igazgatója, aki új állomás helyén kiváló, nemzetközileg elismert neuro-fiziológiai iskolát teremtett. Egyetemi tanárrá történt kinevezése után intézeti munkakörét Kesztyűs Lóránd vette át, aki a legnehezebb időkben, mint közvetlen munkatársam, döntő módon járult hozzá kutatásaink

egyik legérdekesebb szakaszának sikeres befejezéséhez.

Kimagasló képességgel ő is tudományos életünk vezető egyéniségeinek sorába emelkedt: hét évvel ezelőtt egyetemi tanári kinevezést nyert és átvette a debreceni egyetem újonnan felépített Kóreléttani Intézetének vezetését.

E kiváló elődök helyébe az Élettani Intézet jelenlegi docense, dr. Varga Emil lépett, akinek izom-élettani kutatásai az utóbbi években méltán keltek fel a hazai és a nemzetközi szakkörökben egyaránt.

Miért kapott Went professzor Kossuth-díjat?

— En Kossuth-díjat a vérkeringés szabályozásának területén végzett kutatásaimért kaptam, amelyek során a vérke-

ringés neorohumoralis szabályozásának új elvére mutattam rá. Ez az elv, mely az interconciencia és idegtrofika tanának szélesebbkörű alkalmazásán alapszik, újabb oldalról világítja meg az idegi és kémiai szabályozás egységét, a hipertónia betegség keletkezésének mechanizmusát és ugyanakkor alkalmaznak bizonyult arra, hogy több előtérben álló élettani probléma megoldására új utakat és lehetőségeket tárjon fel.

Hétévi megfeszített munka

— Ez így röviden elmondva elége egyszerűen hangzik. E nár mondat mögött azonban a kutatók egész csoportjának több mint hétévi megfeszített munkája áll, melynek egyes részleteiről a szakirodalomban és a Magyar Élettani Társaság kongresszusain ismételten beszámoltunk. Itt is munkatársaimra és tanítványaimra kell utatnom. Varga Emil docense, Fehér Ottó és Kovács András adiunktusokra, Szentiványi Mátyás, Szilcs Ernő, Hetényi Béla és Kovács Tibor tanársegédokra, külön kiemelve: legérdekesebb munkatársamra, intézetünk munkavezetőjére a nélkülözhetetlen munkájával elvégezhetetlen érdemeket szerző Balla Lászlóra, — akiknek fáradozásai, lelkes munkája tette lehetővé ezeknek az eredményeknek elérését.

— A kitüntetés tehát inkább a debreceni Élettani Intézetet illeti meg, mint az én személyemet. Ezt kívánom kifejezésre juttatni azzal, hogy Kossuth-díjam egy részét az Intézet egy igen aktuális, de a hivatalos adminisztráció útján nehezen elintézhető problémáinak megoldására fordítom — fejezte be nyilatkozatát dr. Went István professzor, a legújabb debreceni Kossuth-díjas tudós.

foglalt. Szándékunkban állt az összes fontosabb kérdések vitájában felszólalni. Ezt a szándékunkat azonban nem valósíthattuk meg. A nyugati imperialista hatalmak — először az Egyesült Államokkal —, abból a célból, hogy a figyelmet a világ békéjét fenyegető imperialista, közkeletű agresszióról eltereljék, és az imperialiszták megingott egységfrontját helyreállítsák, napirendre tűzték és igyekeztek állandóan felszínen tartani az úgynevezett „magyar kérdést”. A magyar kormány, illetve a magyar delegáció több ízben erélyesen tiltakozott ez ellen. Ennek ellenére az ENSZ közgyűlése — elsősorban az Amerikai Egyesült Államok delegációjának ösztönzésére —, sorozatosan olyan határozatokat hozott, amelyek nyílt beavatkozást jelentenek a magyar belügyekbe. Ugyanakkor egyes nyugati küldöttségek a közgyűlésen — a diplomáciában teljesen szokatlan hangon — sértetették a magyar kormányt és annak küldöttségét. Ilyen körülmények között a magyar küldöttség tiltakozásának kifejezéséül 1956. december 11-én kénytelen volt a közgyűléstől kivonulni.

KÉRÉS: Nem volt-e lehetőség arra, hogy a későbbiek folyamán, az intézetünk új vezetőjének átadását megelőző időszakban a delegáció a közgyűlés munkájában újra részt vegyen?

FELELET: A delegáció a karácsonyi szünet után azzal a szándékkal tért vissza New Yorkba, hogy amennyiben és amíg a „magyar kérdés”-nel az alapokmány szellemével és betűjével ellentétes, a magyar kormányt és delegációt sértő tárgyalást fel nem újítják, az üléseken részt fog venni. Köztudomású azonban, hogy a közgyűlés mindjárt az első napokban — meztelenül a közkeletű agresszió kérdéseinek kiéleződésével kapcsolatban — napirendre tűzte a „magyar kérdést”. Ilyen körülmények között a

(Folytatás az 5. oldalon)

Dr. Juhász Lajos Went professzorral készített és a Napló 1954 június 25.-i számában megjelent interjójának másolata

ISTVÁN WENT

ANLÄSSLICH SEINES 25JÄHRIGEN JUBILÄUMS
ALS DIREKTOR DES PHYSIOLOGISCHEN INSTITUTS
DER MEDIZINISCHEN UNIVERSITÄT DEBRECEN
GEWIDMET VON SEINEN
SCHÜLERN

Das Jubiläum der 25jährigen Lehrtätigkeit von Professor ISTVÁN WENT bedeutet nicht nur für seine unmittelbaren Freunde, Schüler und Mitarbeiter ein besonderes Fest, sondern auch für die gesamte ungarische experimentelle Medizin, die in ihm eine ihrer führenden Persönlichkeiten erblickt. Fünfundsiebenzig Jahre sind im Leben des Menschen eine lange Zeitspanne, insbesondere, wenn sie in die wertvollste Schaffensperiode fallen. Nach fünfundsiebenzig Jahren erscheint es berechtigt, einen Augenblick stehenzubleiben und — den zurückgelegten Weg überblickend — eine Bilanz zu ziehen.

Obwohl eine beträchtliche Anzahl von Jahren im Schaffen von Professor WENT auf Zeiten entfiel, in denen die wissenschaftliche Arbeit und Lehrtätigkeit durch geschichtliche Ereignisse schwer beeinträchtigt waren, ist seine Laufbahn als Lehrer durch Erfolge gekennzeichnet, die zur Erhöhung des auch international anerkannten Ansehens der ungarischen Medizin in hohem Masse beitragen. Professor WENT gehört zu jenen Persönlichkeiten unter den ungarischen theoretisch-medizinischen Forschern, die in ihrer Tätigkeit die hervorragendsten Eigenschaften eines Lehrers, Erziehers, Organisators und tieferschürfenden Forschers vereinigen.

Im Jahre 1932 gelangte er auf den Lehrstuhl für Physiologie der Medizinischen Universität in Debrecen, und gleichzeitig wurde er mit der Leitung des Lehrstuhls für allgemeine Pathologie betraut. Sein Vorgänger an dieser Wirkungsstätte war der berühmte Sohn unseres Landes, Professor FRIEDRICH VERZL, der von der Gründung der Universität bis zu seiner 1930 erfolgten Berufung an die Universität Basel das Institut zu einer wahren Hochburg der Physiologie ausgebaut hatte. Es war keine leichte Aufgabe, die Arbeit des Instituts nach dem zweijährigen Interregnum neu zu organisieren und die hohen Traditionen, die ihm in der Geschichte der ungarischen Physiologie eine hervorragende Stellung sichern, ungeschmälert fortzusetzen.

Nach Übernahme des Lehrstuhls betrachtete es Professor WENT als seine vornehmste Aufgabe, die Lehrtätigkeit der beiden Katheder zu organisieren. Der Aufbau des praktischen Unterrichts in der allgemeinen Pathologie und die Neuorganisation der physiologischen Übungen und Demonstrationen geschah in mustergetreuer Weise. Bei dieser Arbeit ging er von dem Grund-

satz aus, dass nur derjenige in den Geist der experimentellen Medizin einzudringen imstande ist, der über eigene reiche Erfahrungen in der Durchführung von Versuchen verfügt. Nur durch Lernen auf Grund unmittelbarer Beobachtung vermögen die Hörer alle Möglichkeiten zu erschöpfen, die ein Universitätsinstitut zu bieten hat und bei der sich die im engsten Sinne verstandene Universitätslehrertätigkeit durch nichts anderes ersetzen lässt.

Neben dem ausgezeichnet organisierten praktischen Unterricht gab Professor WENT seinen Hörern auch mit hervorragenden didaktischen Fähigkeiten geschriebene Lehrbücher in die Hand, die zahlreichen Studentengenerationen das physiologische Denken aneignen werden, das die Grundlage der therapeutischen Medizin bildet. 1939 erschien seine zweibändige „Allgemeine Pathologie“, deren 2. Auflage 1943 veröffentlicht wurde, und 1946 sein Lehrbuch der Physiologie. Mit grosser Erwartung blickt die gesamte ungarische Ärzteschaft dem im Druck befindlichen und noch in diesem Jahr herauskommenden neuen physiologischen Lehrbuch entgegen.

Die andere wichtige Aufgabe vor 25 Jahren bestand im Neuaufbau der Forschungsarbeit, die sich unter den stark beschränkten materiellen Verhältnissen der 1930er Jahre entfalte und heute an mehreren Lehrstühlen und in zahlreichen wissenschaftlichen Instituten unter Leitung der in Debrecen herangebildeten Schüler fortgesetzt wird. Über die wissenschaftlichen Ergebnisse der ersten 10 Jahre gab die 1942 veröffentlichte Jubiläumsschrift ein anschauliches Bild. Bald darauf aber sammelten sich am ungarischen Horizont dunkle Gewitterwolken, und durch die Heimzuschungen, die das Land trafen, erlitt auch die Arbeit des Instituts schwere Einbusse. Die geschichtliche Wende, die Festigung der Ungarischen Volksrepublik und die Wiedergeburt des wissenschaftlichen Lebens in Ungarn boten auch Professor WENT neue, grössere Möglichkeiten. Die mit neuer Tapferkeit und auf immer breiteren Grundlagen ausgebauten Forschungsarbeit führte auf neuen Gebieten zu bedeutenden Erfolgen. Über diese vermittelt der vorliegende Gedenkband einen Überblick, in dem die ersten 15 Abhandlungen von den derzeitigen Mitarbeitern Professor WENT stammen. Weitere 9 Arbeiten sind Beiträge früherer Schüler, die heute in anderen Instituten tätig sind und in erster Linie den tiefempfundenen Dank und die Hochachtung zum Ausdruck bringen wollen, die alle seine Schüler eng verbinden und dazu verpflichtet, seinem Beispiel folgend, an ihren neuen Wirkungsstätten der Sache des ungarischen Volkes durch Förderung der experimentellen Medizin zu dienen.

Pécs, im Juni 1957.

KÁLMÁN LISSÁK

Acta Physiologica jubileumi kötetének 1. lapja és a Lissák Kálmán által írt előszó

DR. WENT ISTVÁN

a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja

(Tudósítónk:ól.)

A napokban rövid hír jelent meg az újságban: Dr. Went István professzor, a Debreceni Orvostudományi Egyetem élettani intézetének igazgatóját a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta.

Went István professzor munkássága mögött hosszú évtizedekre terjedő kutató és oktató munka áll. Már egyetemi hallgató korában kivált a többiek közül. Előbb a pesti Preisz-intézetben dolgozott, majd mint orvos ösztöndíjjal öt évet töltött olyan világhírű külföldi kutatóintézetekben, mint a párizsi Sorbonne, az amerikai Harvard Egyetem, a londoni King's College, a cambridgei egyetemek. Az ekkor már jönné fiatal kutatót 1932-ben kinevezték a Debreceni Egyetem élettani és általános kortani intézet igazgatójának. Itt új élettani iskolát alakított ki. Szívós, tekiismeretes munkával tanította, nevelte tanítványait — azóta mintegy ötvenet, köztük Lissák Kálmán pécsi Kossuth-díjas akadémikust, Keszyi Lóránt debreceni egyetemi tanárt, a debreceni egyetem és az ország többi városában lévő egyetemek számos adjunktusát, tanársegédjét.

Nehéz volt ez a munka, különösen a múltban, amikor a természettudományt mosolygó szemekkel kezelték — és a jelenlegi intézeti dolgozók felétek, akkor négy intézeti munkáját kellett elvégezni. Azonban

minden nehézségben, minden akadály a segítségével Went professzor a kutatásnak, az új lörvényszerűségek keresésének a vágya.

Mivel foglalkozott, mit kutatót munkáival? Dióhéjban alább adjuk:

I. 1922—25-ös években első közölt foglalt: állást amellett, hogy a különböző formában megnyilvánuló immunológiai jelenségeket a vérplasma azonos immun fehérjeje idézi elő. Ezt a későbbi vizsgálatok teljes mértékben igazolták.

II. A túlérzékenységi jelenségek (anaphylaxiás sokk) keletkezési mechanizmusának akkoriban általánosan elfogadott histamin elméletével szemben a hatóanyagok egy más — cholin, acetylcholin — csoportjának jelentőségére mutatott rá. A kísérletek ezt is igazolták.

III. Többéves munkájával sok biológiai anyag fehérjevezetelét állította elő. A histamin mesztérséges fehérje komplexumának ingerere keletkezett ellenanyagoknak — alkaliszértekekben megfigyelt — histamin közömbösítő hatása vezette a vegyület gyakorlati alkalmazásához. Eddig kb 2000 betegnél szerzett tapasztalatok arra mutattak, hogy a szer az allergiás eredetű bel-, bőr- és idegbetegségek gyógyítására kiváló sikerrel alkalmazható. Az új gyógyszer gyártásának előkészületei megindul-

lak a Kőbányai Gyógyszergyárban.

IV. Az életműködések szabályozásának új céljére mutatott rá. Went professzor levekenyen részt vesz az Akadémia élettani főbizottságának munkájában. — Mindez nem azt jelenti, hogy ne-reven bezárkózik a tudomány csarnokába. Feladat:ul tűzte a pavlovi személet ismeretlenségét a magyar orvosok — és a széles népréteg körében. Számos előadás: tartott az ország különböző MSZT szervezeteiben a pavlovi tanokról, amelyek a lelkiműködések élettani magyarázatát adják. (Went István egyike azon keveseknek, akik Pavlovt személyesen ismerik). Az MSZT országos elnöksége munkájára aranykoszorús jelvényvel lüntette ki — az MSZT debreceni tag-sága pedig az MSZT debreceni szervezete elnökévé választotta.

Elismerten jó előadó, oktató — a felső oktatás kiváló dolgozója. A hallgatókkal szemben szigorú, megkívánja az alapos tudást, de ugyanakkor őszinte, baráti érzésekkel közeledik feléjük. Részt vesz az ifjúság megnozduisain, segít tanulmányaikban és segít, ha baj van. Igyekszik megkeresni a tanulmányi lemaradás okát — legyenek azok akár családi okok — s időt nem sajnálva igyekszik ezeket úgy megoldani, mintha élete legnagyobb, legfontosabb kérdése

lenne. Ilyen köröben — szinte apa-ii viszonyban — nyilatkozna őszintén az ifjú szívek.

Mi a hosszú munka sikerének titka? Mi az, ami tapasztalatként egy-egy idősebb kutató a fiataloknak átadhat?

A tudomány komoly dolog. Nagy, nehéz, de szép feladatra vállalkozik, aki eljegyz mihát vele. Pavlovtal együtt várja, hogy a kutatónak legalábbis két feltétel kell teljesülnie. Az egyik feltétel az algalgyűjtés, amelyhez szerénység és szorgalom kell, a másik pedig az, hogy ne maradjon a tények felszínén, hanem igyekezzék behatolni keletkezésük titkaiba, következetesen keresse a lörvényszerűségeket.

A jövő tervei? — Új élettani tankönyvet ír az Egészségügyi Tudományos Tanács megbízásából. A kutatómunka nem áll meg egy pillanatra sem. A múlthoz képest összehasonlíthatatlanul kedvezőbb körülmények között kísérletezik tovább. A vérkeringés szabályozásának problémájával foglalkozik, s már eddig is a keringés szabályozásának új lörvényszerűségeit fedezte fel.

Ez van a kis hír mögött. Az Akadémia levelező tagjává történő megválasztása alkalmából kívánjuk, hogy a jövőben még sok új, eddig ismeretlen titkát fejtsse meg az emberi életnek.

Egy Napló cikk másolata 1957 márciusából, amikor a Kossuth díj átvétele után interjút adott

66.748/1944.szám.
IV.3.

Tárgy: Új tanácstagok meghívása.
Hív.szám:
Melléklet:

Méltóságodat az 1930:VI.t.c.alapján létesített Országos Természettudományi Tanács tagjává az 1945.évi december hó 31-ig terjedő időszak hátralevő tartamára meghívom.

Felkérem, hogy az elméleti-és alkalmazott természettudományok kutató-és tanító munkájának egységes és tervezési irányítása és támogatása szempontjából nagyrahatótt Tanács munkájában résztvenni szíveskedjék.

Budapest,1944.július 3.

Méltóságos

dr. Went István urnak,
egyetemi ny.tanár

Debrecen.

Országos Természettudományi Tanács tagjává való felkérés

SZABADALMI OKIRAT

AZ ORSZÁGOS TALÁLMÁNYI HIVATAL
éhes az okirathoz fűzött leírás és rajz alapján
152.120
szám alatt lestromozott szabadalmat adott.

A szabadalom tulajdonosa:
HUMÁN GYÓGYÁGTECHNOLÓGIÁK ÉS KUTATÓ INTÉZET, Budapest,
míve a feltalálók jogutódja. - feltalálók: Dr. Went
István orvos, Dr. Kesttyus Loránd orvos, Dr. Szőcs Árpád
vegyész, Debrecen, Dr. Richter Péter vegyész, Budapest

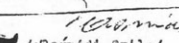
A szabadalom címe
Eljárás hisztamin-azoproteinek
előállítására

A találmány bejelentésének napja és a szabadalom
okalmi idejének kezdete
1962.március 6.

A szabadalom
elsőbbsége

Az évi díjak minden év
március 6.
napján előre esedékesek.

Budapest 1966. július 6.

ORSZÁGOS-TALÁLMÁNYI HIVATAL

/Tasnádi Emil./
ELNÖK

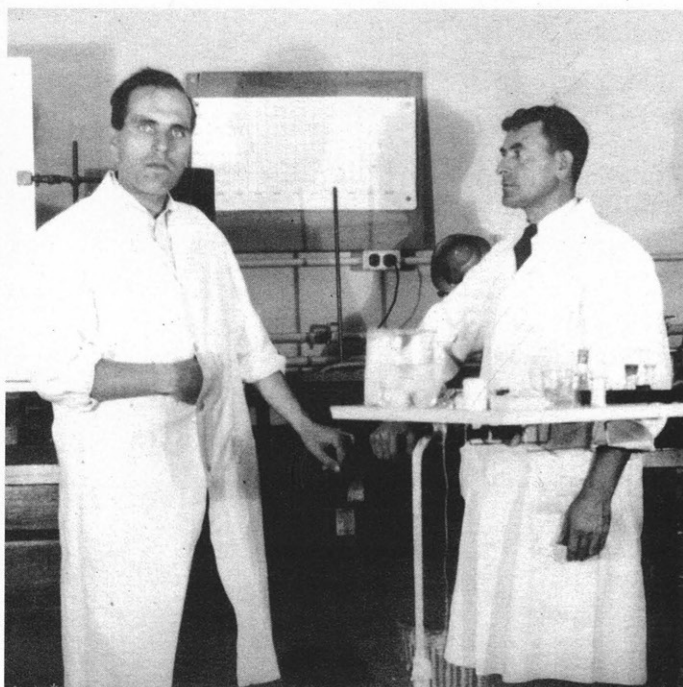
Antallerg szabadalmi okirat

Fényképek

A 26 éves Went István, amikor már végzett orvosként a Preisz intézetben dolgozott

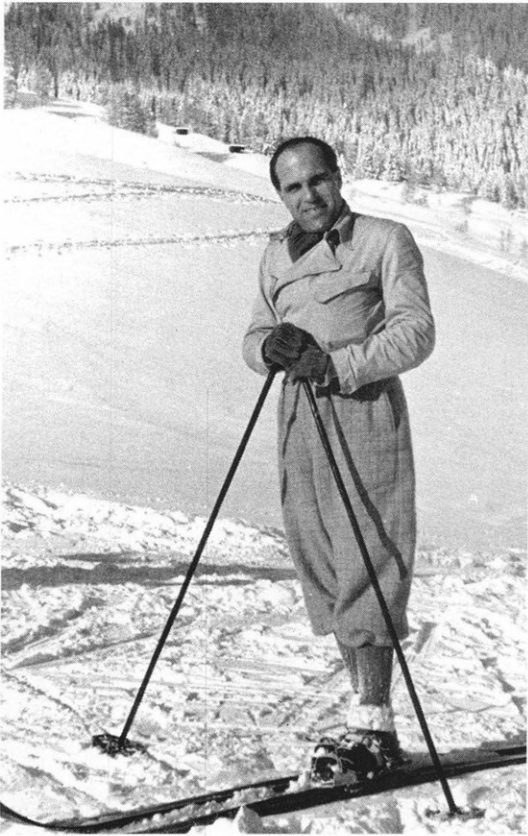
Drinker professzor laboratóriumában (1928)

"Research Fellow in Physiology" a Harvard Egyetemen (1930)

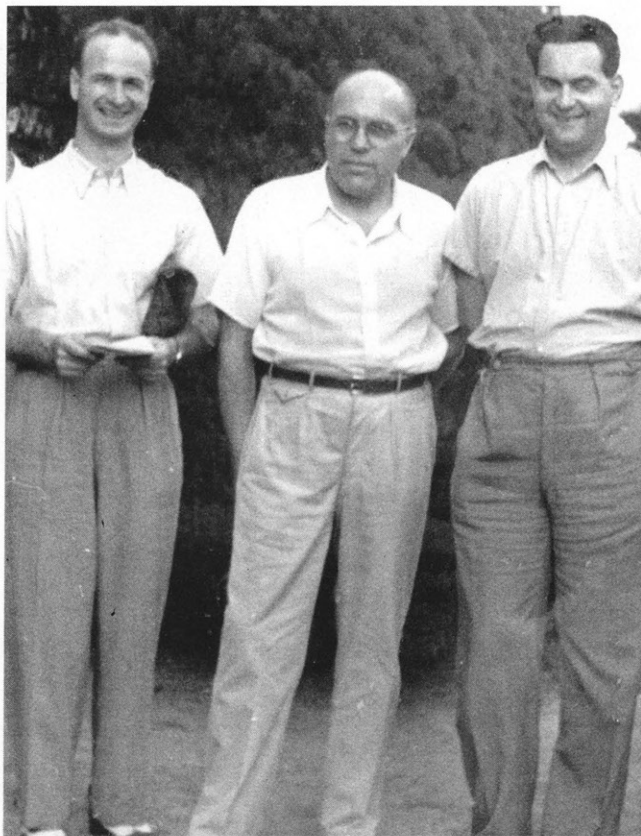
1932-ben készült felvétel, amikor a Debreceni Egyetem Élettani Intézetébe egyetemi tanárrá nevezték ki

A 30-as évek második felében a Tátrában, rendszeres sítúráinak egyikén

Egyetemi tanári működésének 10 éves jubileuma idején készült kép. Ez jelent meg az ugyanakkor kiadott jubileumi kötetben

Az 1957 évi pécsi MÉT vándorgyűlés szünetében Kesztyűs Lóránddal és a szerzővel

A Hortobágyi csárda előtt a harmincas évek második felében készült felvétel annak dokumentálására, hogy alkalmasszerűen szívesen vezényelte a zenekart is.

Háttérben fivére: Ferenc

A 10 éves jubileumi események idején egy intézeti vacsorán készült felvétel. A képen Went professzor mellett Majerszky Klára (Sántha Kálmánné) és Lissák Kálmán látható

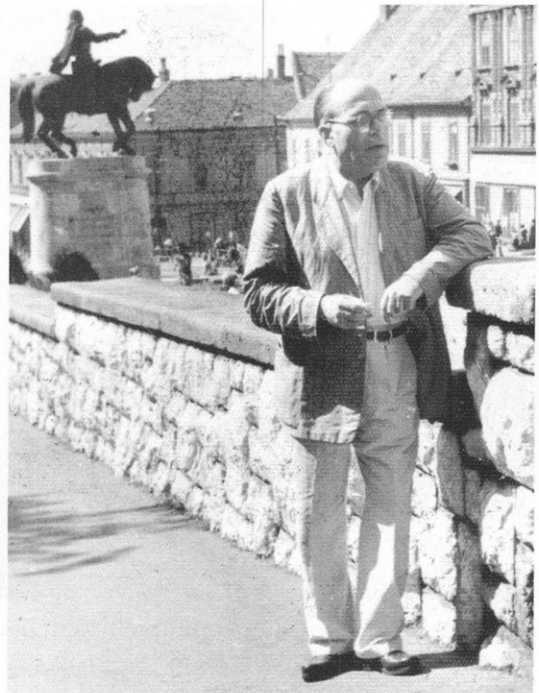
Az előzővel azonos időpontban tartott intézeti vacsorán Dienes Gábor szemész főorvos (tanítvány) húzza Went professzor nótáját

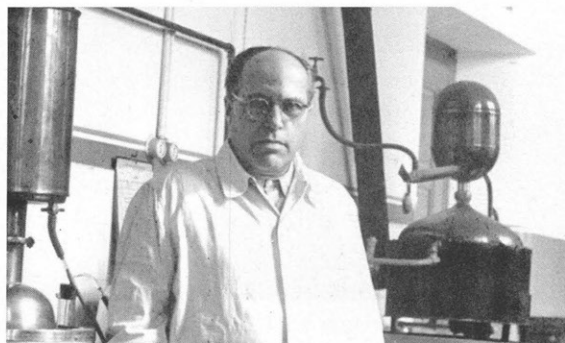
Az Egyetem rektori tanácsa 1942-43 tanévben.
Balról jobbra: Went István, Makay Sándor, Händel Vilmos,
Szentpéteri Kun Béla és Szabó Dezső

Tanévzáró búcsú a tanteremben
a hallgatóktól 1954-ben

Az 1957 évi MÉT vándorgyűlés idején
készült felvétel

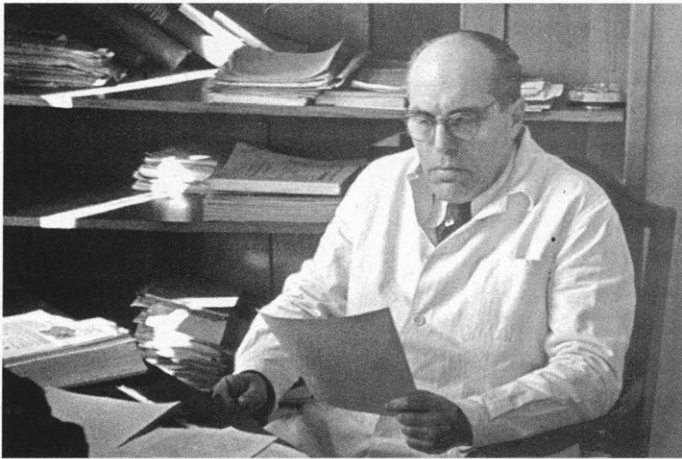
Az 50-es évek első felében az Intézet
I. emeleti folyosóján készült felvétel

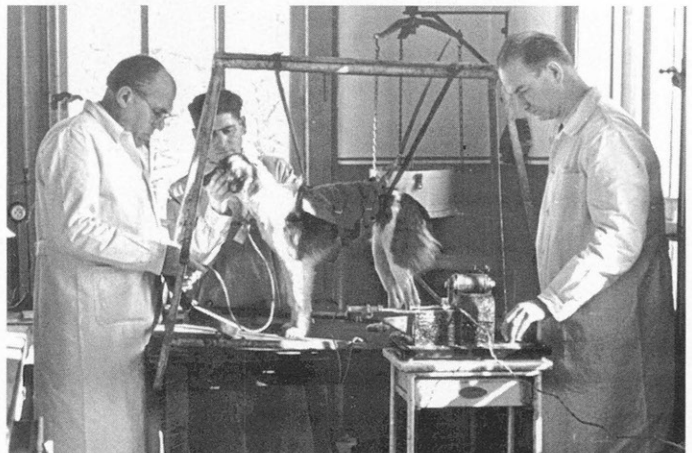
Az Intézet tagjaival Went professzor 25 éves egyetemi tanári működésének jubileuma idején

A 25 éves jubileum alkalmával rendezett tudományos ülésen Went professzor válaszol az üdvözlő beszédekre

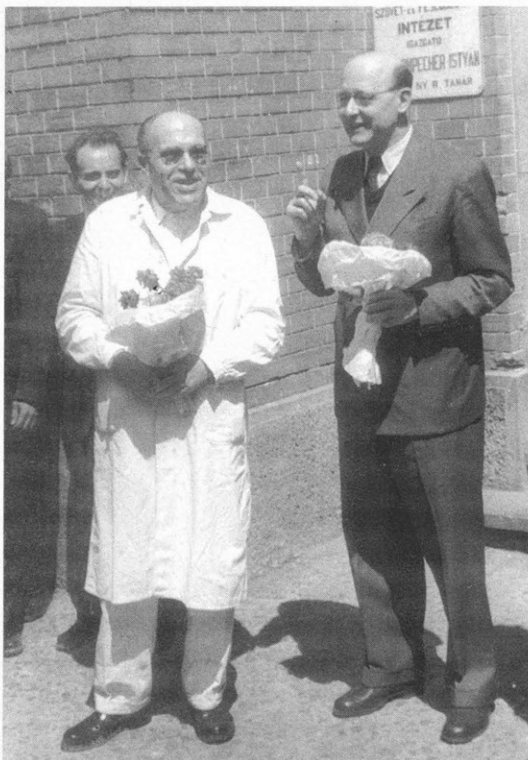
Kb. 1958-ban a dolgozószobájában, annál az íróasztalnál, ahol tankönyveit írta

Kísérlet egy Pavlov állványban álló kutyán

1960-ban az Intézet könyvtárában munkatársaival

1959 májusában az akkori V. évesek
ünnepélyes búcsújakor a hallgatók
köszöntését Krompecher professzorral
együtt fogadták

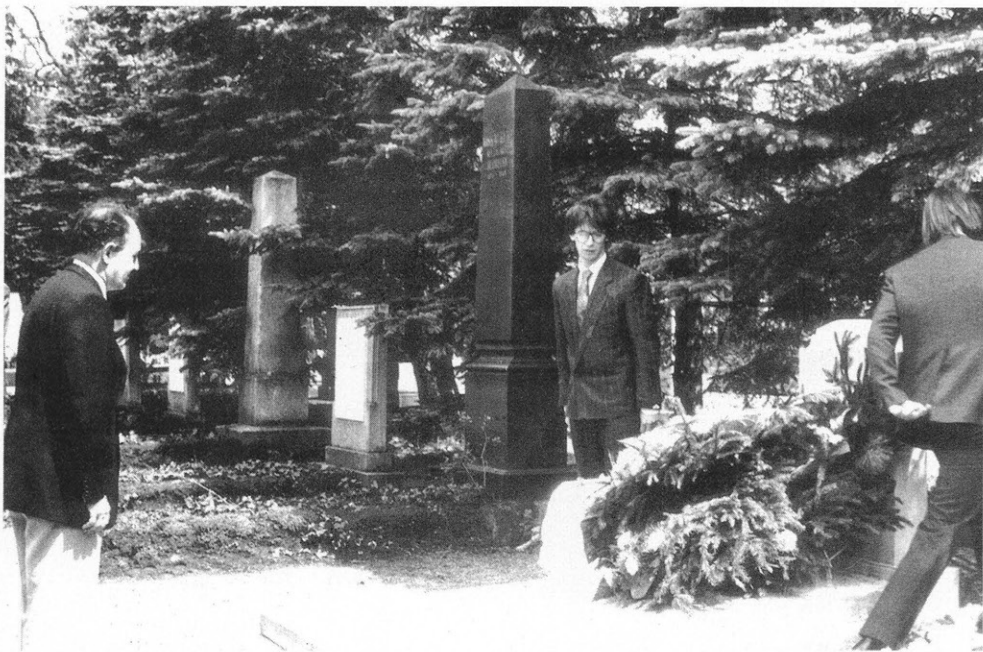

1963 május.
Kesztyűs Lóránd mint rektor búcsúztatja
Went professzort az egyetem nevében

Went Ferenc

Halála után az Intézet tagjai
dolgozószobájának előszobájában egy (Prim Zoltán
művész által készített)
domborművet helyeztek el

Sírgát tanítványai, tisztelői gyakran látogatják. Legutóbb, halálának 30.
évfordulója alkalmával az egyetem rektora, Gergely Lajos professor
helyezett koszorút az egyetem nevében a sírra

***A debreceni orvosképzés nagy alakjai című sorozat
eddig megjelent tagjai:***

1. Dr. Alberth Béla: Dr. Kettesy Aladár élete és munkássága
2. Dr. Kulcsár András: Dr. Fornet Béla élete és munkássága
3. Dr. Hadházy Csaba: Dr. Krompecher István 1905-1951
4. Dr. Törő Imre: Dr. Huzella Tivadar 1886-1951
5. Dr. Lampé László: Dr. Kenézy Gyula élete és munkássága 1860-1931
6. Dr. Szállási Árpád: Wespriemi István (1723- 1799) és kora
7. Dr. Szállási Árpád: Dr. Szontagh Félix (1859-1929)
és a debreceni gyermekorvoslás előzményei
8. Dr. Varga Emil: Went István -az iskolateremtő mester (1899-1963)

Előkészületben:

Dr. Majerszky Klára: Dr. Sántha Kálmán
Dr. Csécei György: Dr. Hullay József
Dr. Jeney András: Dr. Jeney Endre
Dr. Zs. Nagy Imre: Dr. Verzár Frigyes
Dr. Hernádi Ferenc: Dr. Vályi Nagy Tibor
Dr. Gomba Szabolcs: Dr. Endes Pongrác
Dr. Péter Mózes: Dr. Elischer Gyula
Dr. Szállási Árpád: Dr. Benedek László
Dr. Simon Miklós: Dr. Szodoray Lajos
Dr. Szállási Árpád: Dr. Bókay Zoltán
Dr. Szilágyi Tibor: Dr. Kesztyűs Lóránd

A megjelent füzetek a DOTE Rektori Hivatalában szerezhetők be.
(4012 Debrecen, Nagyerdei krt. 98. ; Fax: 52/419-807)